JLUSTROWANA HAGADA NA PESACH

WYDANIE LITERACKO-ARTYSTYCZNE

1928

WYDAWNICTWO „LIMUD" WARSZAWA

CENA 2.50

Wyd. „LIMUD"
WARSZAWA
NOWOLIPKI Nr. 20
Konto P. K. O. Nr. 5517

DRUK „PROGRESS" NOWOLIPKI 18. TEL. 120-64

הַגָּדָה שֶׁל פֶּסַח

Druk. „Hacefira, Warszawa, Leszno 54

ILUSTROWANA

HAGADA

NA

PESACH

Opracował naukowo
we wstęp i objaśnienia
zaopatrzył Ch. A. Kapłan

PRZEKŁAD POLSKI
CHANANA NESZERA

WYDAWNICTWO „LIMUD", WARSZAWA

1 • 9 • 2 • 8

TREŚĆ

Wstęp ∵ Pesach w Jerozolimie: Ofiara pesachowa w okresie istnienia świątyni ∵ Pesach w Jerozolimie za panowania Rzymian ∵ Święto Pesach u Samarytan ∵ Uroczystość pesachowa w krajach rozproszenia ∵ Pesach na Kaukazie ∵ Pesach u Jemenitów ∵ Zwyczaje i Ceremonjały związane z świętem Pesach: Wielka sobota ∵ Rewizja chleba kiszonego ∵ Odprzedaż chleba kiszonego ∵ Post pierworodnych ∵ Pesach „riszon" ∵ Maca „szmura" ∵ Liczenie „Omeru" ∵ Uroczystość „sederu" ∵ Ceremonjał „sederu" ∵ Właściwy tekst Hagady ∵ Tło historyczne święta Pesach.

Siedemdziesiąt sześć ilustracyji w tekście.

Od tłómacza

Kierując się ściśle wskazówkami autora tej „HAGADY", p. Ch. A. Kapłana, usiłowałem dać możliwie jak najbardziej współczesny przekład tej starej księgi, przyczem w pierwszym rzędzie usunełem cały balast, tak chętnie nadużywanego, patosu biblijnego stylu.

Wystarczy zaznaczyć, że poprzedni tłómacze „Hagady" i modlitewnika na polski tak dalece uważali za stosowne trzymać się tekstu, że transponowali żywcem z hebrajskiego na polski specyficzne zwroty, oryginalną budowę zdania, stylistyczne następstwo słów i t. p. właściwości języka Biblji. Tak absurdalnie wiernym językowi oryginału, na wyraźną niekorzyść języka polskiego, autor niniejszego przekładu nie był.

Na zakończenie chciałbym zaznaczyć, dla informarcji Czytelnika, że „Ilustrowana Hagada na Pesach" jest przekładem hebrajskiego wydania tej książki Ch. A. Kapłana, który ją również wydał we własnym przekładzie żydowskim. Wydania te zdobyły sobie tak wielkie uznanie w świecie żydowskim, iż jedna z największych księgarni nakładowych w Ameryce wydała w porozumieniu z autorem specjalne wydanie amerykańskie, tak hebrajskie, jak żydowskie wspomnianej „Hagady".

Miejmy nadzieję, że to polskie wydanie „Ilustrowanej „Hagady" Ch. A. Kapłana, zdobędzie sobie nie mniejsze powodzenie.

CH. N.

Warszawa, Nisan 5.688 r. (Kwiecień 1928 r.)

KSIĘGA

która prawi powieści o cudownem wyzwoleniu.

Święto Pesach jest tak stare, jak dzieje narodu żydowskiego. Od trzech tysięcy lat obchodzą Żydzi we wszystkich krajach rozproszenia bardzo okazale owo „Święto wyzwolenia” na pamiątkę cudownego wyjścia z Egiptu. Postanie jego opiera się, tak jak wogóle „trzy święta pielgrzymie“, na wspomnieniach historycznych. Żadne inne nie doczekało się jednak tego, by się stać tematem specjalnej księgi, w której zgromadzono wszystkie dotyczące go podania, legendy, gawędy, przypowieści, wpomnienia i dowcipy. Takim pięknym wyjątkiem jest Pesach. Na jego cześć stworzono „Hagadę” — ów historyczny dokument wyzowlenia, który towarzyszy narodowi żydowskiemu w jego długiej wędrówce na wygnaniu.

Uginając się pod brzemieniem niewoli, przechodzi Ahaswer — Żyd wieczny tułacz. — Z jednego kraju do drugiego, przekracza granice narodów i państw, dzierżąc pod ramieniem księgę, co nam prawi historje o cudownem wyzwoleniu.

Najstarsze źródła Hagady

Hagada na Pesach ma swoją historję.

Nie została ona stworzona naraz — kształtowały ją tysiącleciu, aż osiągnęła obecną formę Najstarsze rozdziały „Hagady" powstały jeszcze w okresie naszej niepodległości państwowej, „kiedy to Świątynia piętrzyła się ku niebiosom". W przeciągu wieków i pokoleń zostały w niej dokonane liczne poprawki — korygowano ją i zmieniano w duchu danej epoki. W księdze „Miszna" Rabi Jehudy Hanasi, która powstała w trzecim wieku po n. Chr., znajdujemy (Psachim, Cap. X) w ogólnym zarysie i w skróceniu te rozdziały, jakie się później złożyły na ową małą i miłą książeczkę, której na imię: „Hagada na Pesach".

Znaczenie poszczególnych części i rozdziałów Hagady w jej obecnej formie

Hagada rozpoczyna się od rozdziału w języku aramejskim: „Oto chleb naszej niedoli" — ustępu tego

nie spotykamy w „Misznie". Został napisany po aramejsku, co świadczy, iż pochodzi z okresu niewoli babilońskiej po zburzeniu Świątyni, kiedy to aramejski był językiem potocznym ludu, w którego duchu treść tego rozdziału jest utrzymana.

Zaraz potem następują „cztery pytania", zbliżone do tego ujęcia, jakie znajdujemy w „Misznie". W trzeciem z „pytań" nastąpiła zmiana zasadnicza: w okresie istnienia Świątyni, kiedy składano na ołtarzu ofiarę pesachową, a później spożywano podczas uczty mięso ofiarne, zapytywał syn: „Każdej innej nocy jadamy mięso wędzone, smażone lub gotowane". Po zniesieniu ofiar usunięto tę treść i wprowadzono na jej miejsce czwarte „pytanie". Rozdział „Byliśmy niewolnikami", w którym ojciec daje odpowiedź na pytania syna, jest wzięty z biblji (Deuteronomium VII r. 27)

Cyfra cztery („cztery pytania" „cztery kielichy z winem") ma w Hagadzie znaczenie symboliczne, a zwyczaje z nią związane sięgają w zamierzchłą przeszłość historyczną. Alegorycznego sensu należy się dopatrywać w zdaniu: „nawet ubogi nie powinien poprzestać na mniejszej ilości" (scilic.: niż cztery kielichy wina). W różny sposób tłómaczono sobie znaczenie tej liczby: „cztery"; między innemi wywodzono ją od czterech rodzajów określenia na wyjście z Egiptu: „wy-

prowadziłem", „ocaliłem", „wyzowliłem" i „wydobyłem".

Z pośród czterech potraw związanych z ceremonjałem święta Pesach spotykamy już w biblji ofiarę pesachową, przaśniki i chrzan — po zniesieniu ofiar weszło w zwyczaj umieszczać na „tacy sederowej" kawałek mięsa wędzonego. Czwarta potrawa — „charoset" (jabłka i orzchy posiekane z cynamonem, lub też z innemi słodkiemi owocami i korzeniami) jest zwyczajem znacznie późniejszym i symbolizuje glinę, z której praojcowie nasi ugniatali cegły w Egipcie.

W dalszym ciągu wprowadzono cztery typy synów, którym ojciec objaśnia znaczenie święta Pesach.

Na całość składają się pozatem modlitwy dziękczynne, historje i opowieści ze starożytnych dziejów Żydów, fragmenty z psalmów Dawida, pieśni pochwalne i t. d. Po uczcie nalewa się kielich, przeznaczony dla proroka Eljasza, przyczem otwiera się drzwi, odmawiając modlitwę: „Niechaj gniew Twój spłynie!!" Piękny ten, stary zwyczaj stawał się niejednokrotnie źródłem cierpień i nieszczęść dla poszczególnych rodzin żydowskich. Oto zamiast Eljasza — ducha Pokoju i Zgody — wpadali do mieszkań Żydów, czyhający u wejścia rabusie lub złoczyńcy, a wówczas zamieniała się podniosła uroczystość świąteczna w sabat niszczycielskich sił, przelewających strumienie krwi bezbronnych i niewinnych.

Części Hagady pochodzenia późniejszego

W przeciągu wieków dodawano do pierwotnej, podstawowej części Hagady, rozliczne wesołe piosenki, wiersze dziękczynne, pochwalne, a nawet dowcipy, przysłowia i żarty, mające na celu zabawianie ucztujących. Ta niepoważna część Hagady nie ma ustalonej redakcji i ściśle oznaczonego układu.

Pierwsze drukowane Hagady i jej przekłady

Pierwsze drukowane Hagady ukazują się już w drugim wieku po wynalezieniu druku, z początku jako części składowe modlitewników, a znacznie później, jako oddzielne książki.

Zupełne przekłady Hagady zostały dokonane w początkach XVI w. Pierwszy modlitewnik niemiecki, w którym znajduje się również Hagada, nosi datę 1536 r.

Autorem bardziej nowoczesnego przekładu niemieckiego jest Joel Lewi (1785). który go dedykuje pannie B. Friedlender... Przechrzta prof. I. S. Ritangel z Królewca uważa Hagadę za książkę bardzo użyteczną dla chrześcijan w sprawach dotyczących dogmatów ich religji Poświęcił również dokładny przekład niemiecki i łaciński Hagady księciu Fryderykowi Wilhelmowi. W tem wydaniu znajdujemy jedyną tendencyjną, w duchu chrześcijańskim, utrzymaną notatkę

o Mesjaszu, jeżdżącym na ośle i okrzyk oburzenia pod adresem chrześcijan, że „obżerają się i upijają podczas swych świąt, jak Żydzi w czasie ich przaśników..."

Coprawda posługiwano się już Hagadą jako bronią przeciwko Żydom jeszcze o wiele wcześniej. Znany renegat i przeciwnik Reichlina, J. Pfeferkorn, ogłosił w Kolonji po niemiecku i łacinie znane oskarżenie pod adresem ceremonjałów religijnych święta Pesach (1509). Przechrzta P. N. Lebrecht pisze, że w pieśni „Chad gadja" mieści się przepowiednia losu narodu żydowskiego (1731). Wegehseil znajduje w niej myśli, nawiązujące do idei grzechu pierworodnego i wyzwolenia. L. A. Tauber (1732) udowodnia natomiast, że chociaż pieśń ta opiewa potęgę Bożej opieki, to jednak przyjęła się tylko dzięki swej dowcipnej treści, która rozweselała biesiadujących.

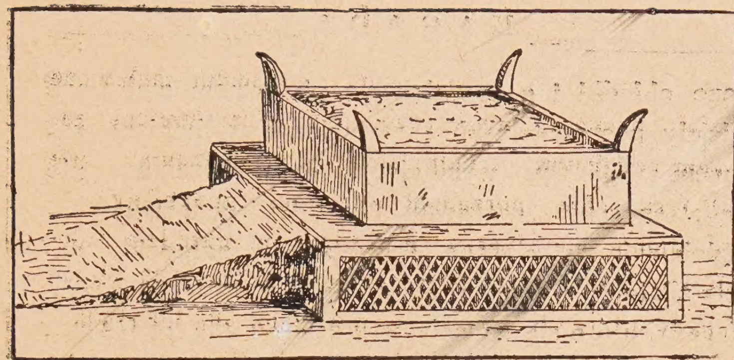
Nieliczne przekłady polskie Hagady, jakie się dotychczas ukazały, nie przedstawiają prawie żadnej wartości literackiej.

Oprawa artystyczna Hagady

Od najdawniejszych czasów wysilali się artyści i malarze, by zaopatrzyć w jaknajpiękniejszą szatę zewnętrzną tę ulubioną książkę. Rywalizowali między sobą na tem polu różni twórcy żydowscy, nie zadawalając się tylko ilustracjami do tekstu, ale dążąc również do tego, ażeby Hagada miała artystycznie wyko-

nane okładki i z prawdziwym pietyzmem malowane inicjały poszczególnych rozdziałów. Przytłumione zakazem religijinym, wynikającym z przykazania: „nie będziesz sobie sporządzał wszelkiej podobizny" — uzdolnienia artystyczne, drzemiące w narodzie, doszły silnie do wyrazu w Hagadzie. Z pośród 890 wydań Hagady, które się ukazały w przeciągu 400 lat (1500—1900), było 190 bogato ilustrowanych. Hagada praska z r. 1526, jak i Hagada, wydana w r. 1560 w Mantui — przedstawiają dzieła artystyczne o pierwszorzędnej wartości.

Pesach w historycznej Palestynie

Jak obchodzono święto Pesach w Jerozolimie za panowania Rzymian

Na podstawie zwierzeń naocznego świadka, konsula rzymskiego Markusa, który mieszkał w Jerozolimie, w okresie drugiej Świątyni.

Od najdawniejszych czasów polegała główna uroczystość święta Pesach na składaniu ofiar w Świątyni. Oto jak się przedstawiała ta uroczystość, w znacznie późniejszym okresie, w oczach dostojnika rzymskiego.,

O służbie Bożej w świątyni — zaczyna Markus— nie chcieli mi Żydzi nic opowiedzieć, twierdząc, że to się sprzeciwia zasadom ich religji. Wyznali mi tylko dwa szczegóły, a z innemi zapoznałem się osobiście,

co mi dało wielke zadowolenie. Pierwszy szczegół, to złożenie ofiary, związanej z obchodzeniem tego święta, które oni nazywają „Pesach". Uchodzi ono wśród Żydów za najbardziej uroczyste. „Ofiara pesachowa"— jak mi opowiedziano i według tego, co sam zaobserwowałem — odbywa się w sposób następujący:

Z początkiem miesiąca, zwanego przez nich „Nisan", ruszają na rozkaz króla i Synhedrionu posłowie w okolice Jerozolimy, zarządzając wszędzie, by właściciele owiec i bydła sprowadzili je do Jerozolimy. W ten sposób dostarcza się pielgrzymom przybywającym w to święto z całego kraju do Jerozolimy, bydła ofiarnego i jadła, gdyż ludu zebrało się mnogo; kto zaś nie zjawił się w oznaczonym czasie był narażony na konfiskatę całego swego mienia na rzecz skarbca świątyni· Nie dziw więc, że hodowcy bydła stawili się na czas; zbliżając się do świętego grodu kąpali trzodę w rzece, aby ją w jaknajczystszym stanie przyprowadzić do Jerozolimy, a kiedy już docierali do gór, otaczających miasto Dawida, ilość owiec i bydła była tak wielka, iż ne podobna było dostrzec trawki, gdyż pola i łąki lśniły się całe od bieli sierści i wełny.

Dziesiątego dnia tegoż miesiąca wyruszali wszyscy na zakupno bydła na ofiarę pesachową. Było zwyczajem, że w czasie tego kupna jeden drugiego nie popychał, ani żaden nie ważył się prosić drugiego,

aby mu ustąpił z drogi, chociażby nawet był samym królem.

Zwróciłem uwagę jednego z kapłanów:

„Wszak jest to rzeczą nieprzyzwoitą nie ustępować królowi z drogi" — na co mi ów odpowiedział:

„Wszyscyśmy równi wobec Boga".

Dnia czternastego miesiąca Nisan wchodzono na szczyt wysokiej wieży, która wznosiła się nad świątynią i tam trąbiono w trzy srebrne trąby, poczem ogłaszano:

„Ludu Boży! Czas złożyć ofiarę pesachową ku chwale Tego, który związał Swe imię z tym wielkim i świętym domem!"

Na odgłos tych słów wdziewali Żydzi świąteczne stroje, gdyż święto zaczynało się już od południa, od którego to czasu składano ofiarę. U progu wielkiej kruchty stało dwunastu lewitów, każdy ze srebrną pałeczką w ręku — zaś wewnątrz było ustawionych dwunastu innych lewitów ze złotemi pałeczkami w ręku. Zadaniem pierwszych dwunastu było utrzymywać porządek wśród wchodzących do świątyni, by jedni drugich nie popychali i, aby wśród ścisku i zgiełku nie doszło do kłótni. Zdarzyło się bowiem już raz, że wśród wielkiego natłoku zaduszono pewnego starca wraz z jego ofiarą. Straż wewnętrzna miała natomiast przestrzegać porządku wśród wy-

chodzących ze Świątyni — ona też zamykała drzwi kruchty ilekroć zbyt wielka ilość ludzi weszła naraz.

W miejscu, gdzie zarzynano ofiary, stały szeregi kapłanów: jedne z nich dzierżyły srebrne łyżki w rękach, a drugie złote. Wszystko to miało na celu nadanie uroczystości wielkiego splendoru.

Każdy z kapłanów, stojących na czele szeregu, otrzymuje łyżkę pełną krwi ofiarnej i wręcza ją drugiemu, ten zaś następnemu; w ten sposób podawano ją aż do samego ołtarza. Po wypróżnieniu łyżki odsyłał ją napowrót kapłan, czuwający przy ołtarzu, tą samą drogą, tylko w odwrotnym porządku, tak, że każdy z kapłanów otrzymywał bez przerwy łyżkę pełną, zwracając równocześnie pustą. Nie nasuwały się tu żadne przeszkody, nie było najmniejszej zwłoki w pracy, gdyż podawano sobie łyżki z taką zręcznością, że patrząc z dala miało się wrażenie, iż przecinają powietrze strzały, wypuszczone z łuków przez bohaterskich łuczników. Przez trzydzieści dni bowiem wprawiali się kapłani w tę pracę, tak, że wszelkie przerwy lub błędy były wykluczone.

Na dwóch wielkich statuach, znajdujących się w kruchcie, stali dwaj kapłani, którzy, trąbiąc, ogłaszali początek ofiar każdej z grup, aby w ten sposób dać znać kapłanom stojącym na wzniesieniu, by rozpoczęli pieśni pochwalne („Halel") i dziękczynne. Składający

ofiarę odmawiał również modlitwę „Halel". Jeśli po odmówieniu psalmów „Halel" ceremonjał zabijania ofiary nie został jeszcze ukończony, powtarzano tę modlitwę poraz drugi. Po zabiciu ofiary wracano do krucht. Tutaj znajdowały się w ścianach żelazne haki, na których zawieszano bydło ofiarne i zdzierano zeń skórę. Oprócz tego były tu również drążki, któremi się posługiwano z braku wolnych haków. Ofiarujący opierał drążek na swojem ramieniu i na ramieniu towarzysza, odzierając w ten sposób bydło ze skóry, poczem odkrajał część, przeznaczoną na ołtarz.

Po złożeniu ofiary opuszczał Żyd Świątynię uradowany, jakby wracał ze zwycięskiej bitwy, uchodziło bowiem za hańbę opóźnić termin składania ofiary.

Podczas tej służby ofiarnej nosili kapłani czerwone szaty, gdyż na nich nie odznaczały się plamy krwi. Krótki ubiór sięgał aż do kolan, rękawy zaś zasłaniały tylko ramiona, aby im nie przeszkadzały podczas służby ofiarnej. Chodzili boso, głowę osłaniali małą czapeczką i trzyłokciowym turbanem, owiniętym dookoła czapeczki.

Piece, w których smażono ofiarę pesachową, znajdowały się u wejścia do domów żydowskich. Opowiadano mi, że miejsce to wybrano dla nadania świętu charakteru bardziej uroczystego i gwoli manifestowaniu swych uczuć religijnych, jakoteż objawianiu radości z powodu dnia świątecznego. Po usmażeniu ofiary

zjadano ją, śpiewając „Halel" tak głośno, że odgłosy tej pieśni dochodziły bardzo daleko. Tej nocy wszystkie bramy jerozolimskie stały otworem w dowód szacunku dla licznych przechodniów, którzy wchodzili do świętego grodu lub go opuszczali.

Pesach u Samarytan

(Na podstawie opowiadania arcykapłana samarytańskiego)

Święto Pesach obchodzimy przez siedem dni. Pierwszy i siódmy dzień są szczególnie święte — przestrzegamy więc wówczas spoczynku na równi z sobotą. Pozostałe dni uważamy tak samo, jak i wy, za „wolne święto". Przaśniki pieczemy codziennie. Wypiekujemy je na patelniach, nie dopuszczając poprzednio do skiszenia ciasta. Zaprawiamy je jednak solą, gdyż jest ona jedną z siedmiu symbolów przymierza, które Bóg zawierał z Żydami, jako powiedziano w Torze: „Nie będziesz unikał posługiwaniasię solą, która jest symbolem przymierza Bożego".

Przez cały przeciąg tych siedmiu dni rozkładamy się obozem na górze Gerizim' Każda rodzina zajmuje osobny namiot, jeden zaś wielki namiot jest przeznaczony dla ogółu. W wigilję święta Pesach, o zachodzie słońca, składamy ofiarę na ołtarzu, który co roku budujemy. Na wstępie tłómaczą kapłani zebranym znaczenie święta Pesach i jego historję w języku hebraj-

Arcykapłan samarytański

skim i arabskim, poczem odmawiamy specjalną modlitwę po arabsku na cześć sułtana. *).

Następuje zarzynanie ofiar każdej rodziny, a po

*) Gmina Samarytan, żyjąca po dziś dzień w Palestynie, obecnie modlitwy tej — rzecz jasna — nie odmawia.

zdarciu z nich skóry, wyjęciu wnętrzności i osoleniu ich, wsadza się w paszczę każdego zabitego bydlęcia ostrze drzewca. Na nim ustawia się później ofiarę w wielkiej, dobrze ogrzanej jamie, wykopanej u stóp góry. Po szczelnem zalepieniu otworu gliną, wędzi się ofiarę w tej jamie przez trzy godziny, a o północy spożywamy ją nucąc pieśni pochwalne.

Wierz mi, przyjacielu, że mięso ofiarne jest bardzo smaczne — żadna pieczeń, zjadana w przeciągu roku, mu nie dorówna. Ofiara pesachowa, którą obecnie składamy, jest tylko pamiątką po tych prawdziwych ofiarach z czasów istnienia Świątyni i utrwala nas w nadziei, że się ponownie rozpalą ogniska ofiarne na ołtarzu, gdy dom Święty powstanie z gruzów.

Pierwszy dzień święta Pesach jest u nas dniem ogólnej radości; ludzie poważnieni przepraszają się nawzajem, tak, że wszystkich ogarnia uczucie przyjaźni i braterstwa. W ogólnym namiocie ucztujemy przy suto zastawionych stołach, spożywając smaczne potrawy, które popijamy winem, a wszystko to ku uczczeniu dnia świątecznego. Nazajutrz wracamy do naszych domostw w Sychem w myśl tego, co powiedziano w Torze:

„A nad ranem wrócisz do twoich namiotów".

Pesach we współczesnej Palestynie.

W miastach Erec Israejl nie różni się naogół święto Pesach od golusowego. Trwa ono tutaj coprawda tylko siedem dni — (ósmy dzień, t. zn. drugi po wolnych świętach odpada), lecz ceremonjał pozostaje ten sam.

Podczas wolnych świąt zaczyna się obecnie odradzać w Erec - Israejl zwyczaj „odbywania pielgrzymek" do Jerozolimy. Rolnicy z kolonji, robotnicy z „kwiszów" (praca przy budowaniu szos), „chalucowie i chalucot, nie przybywają coprawda do Świętego Grodu, by składać ofiarę, lecz aby uczestniczyć w wielkich uroczystościach ludowych, na których zaczynają się wytwarzać nowe formy Pesach — przyszłości. A w obozach naszych pionerów, w Galilei i w Emek Israejl, rozpalają się w jasne noce pesachowe ogniska pod gołem niebem, zaś wokół nich puszczają się w zawrotne tany młodzi i starzy, kobiety i mężczyźni. Radosna pieśń, która się wydobywa z setek młodych i zdrowych piersi, zwiastuje nam rodzenie się nowego Święta pokolenia żydowskiego, które znalazło drogę do prawdziwego wyzwolenia.

Święto Pesach w Jemenie

Wypiekanie prząśników w pierwszą noc sederową.

Według opowiadania jednego z uczestników

Naczelny rabin zaprosił mnie na ucztę. Przyjąłem chętnie to zaproszenie. Weszliśmy do wnętrza domu, zupełnie pogrążonego w ciemności. Właściciel zdjął płaszcz, by przygotować lampy, zaś ja w międzyczasie wszedłem do kuchni, aby się przypatrywać sposobowi wypiekania macy u Jemenitów.

Wzdłuż małego pokoju wznosi się gliniany piec, podobny do szerokiego tapczana, w którym były wydrążone wielkie otwory: tu wypiekano prząśniki. Na podłodze siedziała kobieta i lewą ręką wsypywała mąkę do wody, zaś prawą miesiła szybko ciasto. Gdy zabrakło wody, dolewała natychmiast; przyczem nie przerywała ani na chwilę miesienia, lawirując zręcznie dzieżą w prawej ręce. Po godzinie ciasto stawało się białe i giętkie. W międzyczasie rozpalono ogień w piecu tak, że cały pokój napełnił się dymem. Gotowe ciasto pokrajały kobiety na kawałki, umieszczając je na desce. Wówczas zdjęła żona rabina prześcieradło z poduszki i rozłożyła na niem te kawałki ciasta. Po chwili wsadziła ręką do pieca jeden kawałek, przycisnęła go do gorącej ściany, i wnet wyjmowała dobrze wypieczoną macę.

Uroczystość sederowa.

Wracam do pokoju. W międzyczasie rabin zapalił lampy i zarznął przy drzwiach cielątko i barana. Poczem wszedł do pokoju, gdzie się zebrali jego bracia, krewni i kilku sąsiadów. Nakryto do stołu — niskiego jak ławka — układając na kształt koła o średnicy 50 cm. marchwie, pietruszki i sałaty, a wewnątrz koła ustawiono misy z różnemi potrawami. Przaśniki nie były jeszcze gotowe, więc zebrani prowadzili tymczasem dysputy na temat sederu. Postawiono między innemi pytanie, czy wypicie czterech kielichów wina nakazuje prawo, czy też tylko zwyczaj. Każdy wyrażał swoje zdanie — tak np. oświadczył służący, który siedział przy rabinie, że się pije cztery kielichy, by móc odmówić cztery błogosławieństwa nad winem.

Weszły kobiety. Najstarszy syn rabina napełnia kielichy. Obecni odmawiają „kidusz", myją sobie ręce, poczem przystępuje się do szybkiego odczytywania Hagady. Dłuższe objaśnienia są tu zbyteczne, gdyż niema wogóle dzieci przy sederze. Przed odmówieniem modlitwy o dziesięciu plagach, wnoszą do pokoju naczynie gliniane, a rabin wlewa doń dziesięć kropli ze swego kielicha. Na końcu każdego ustępu modlitwy: „Kiedy Izrael wychodził z Egiptu" mówią wszyscy: Halleluja! Halleluja! Po odczytaniu Hagady śpiewa się pieśń pochwalną na cześć Stwórcy. W tureckich wydaniach Hagady niema tej pieśni.

Zabawy w noc pesachową

Podczas odmawiania Hagady kilku młodzieńców wchodzi do drugiego pokoju. Tam przebierają jednego, wybranego ze swego grona, w stare, łatane ubrania, kładą mu worek na plecy, w rękę wsuwają mu grubą pałę i ślą go na dwór.

Wkrótce dają się słyszeć głośne pukania do drzwi i ktoś prosi, by go wpuszczono do „sederu".

Wówczas pytają wszyscy, siedzący przy sederze:

„Kim jesteś i czego chcesz?"

A głos z za drzwi odpowiada:

Jestem Żydem i pragnę z wami odprawiać święto Pesach.

— A czem udowodnisz, że jesteś Żydem?

— Noszę „talit-katan".

— To nie wystarczy; podaj nam jakiś inny dowód.

— Mam pejsy

— I to nie wystarczająca oznaka.

— Jestem obrzezany!

Uderzenia o drzwi stają się w tej chwili coraz częstsze i coraz silniejsze. Zebrani pytają się dalej:

— Jeśli jesteś w rzeczywistości Żydem, to dlaczego przyszedłeś tak późno? Czy nie wiesz o tem, że synowie Izraela obchodzą dziś święto?

— Przed chwilę przybyłem ze Świętego Grodu —

z Jerozolimy. Daleka to i uciążliwa droga, a niebezpieczeństwa grożą na każdym kroku.

Wrogowie zmówili się, by nam stawiać zapory po drodze i oddzielili mnie od was żelaznym murem; dlatego nie mogłem się tu stawić przed świętami.

Ostatnie te zdania wypowiada on płacząc. Zaś wszyscy zebrani pogrążają się w smutnych rozmyślaniach, a grobowa cisza zalega cały dom. Tylko przytłumione westchnienia przerywają chwilami milczenie Wtem zwracają się oczy wszystkich ku drzwiom, które „chacham" pozwolił otworzyć. Po chwili staje na środku pokoju ów przebrany cudzoziemiec: miecz nosi u boku, zawieszony na skórzanym pasie; w ręku dzierży kij wędrowny, a na plecach dźwiga worek. Nogi obute w wykrzywione sandały, podbite gwoździami, zaś cały jego postrzępiony ubiór pokrywa gruba warstwa kurzu.

Na jego widok wszyscy wybuchają głośnym śmiechem, a okrążywszy go ze wszystkich stron, stawiają następujące pytania:

— Co słychać w Świętym Grodzie? — Co porabiają nasi bracia, mieszkający na Świętej Ziemi? Kiedy zjawi się Mesjasz i wybawi nas? Czy przynosisz jakieś dobre wieści o mającem nastąpić wyzwoleniu Izraela?

„Przybysz" oddaje im serdeczne pozdrowienia a

Jerozolimy, z miast, wsi, gór i pól palestyńskich. Ogłasza również przepowiednię w imieniu mędrców jerozolimskich, iż są najwyraźniejsze znaki, że wkrótce zjawi się Mesjasz i zburzy żelazny mur, który oddziela ich od ojczystej Ziemi. Wszyscy przysłuchują mu się z wielkim zaciekawieniem. Kiedy skończył przemówienie, obecni wznoszą ręce w górę, powtarzając kilkakrotnie w skupieniu i skrusze:

— Taką niechaj będzie wola Jego! Taką niechaj będzie wola Jego!

Jak się obchodzi Pesach w różnych krajach naszego rozproszenia.

I

Święto Pesach na Kaukazie.

Pierwsza noc sederowa

Wieczorem przydziewają Żydzi kaukascy szaty o szerokich i rozwartych rękawach, które oznaczają ludzi wolnych. W pasie każdego tkwi sztylet, a niektórzy są nawet uzbrojeni w rewolwery. W tym stroju udają się do bóżnicy. Wraz ze swym „chachamem" śpiewają tej nocy słowo w słowo całą modlitwę „Halel". Po powrocie do domu, znajdują komnaty już oświetlone ku uczczeniu Święta. Stare kobiety owijają się jedwabnymi szalami, zaś młode stroją się w pstre suknie, wplatając sobie róże i inne barwne kwiaty w warkocze. Później odnosi się całe jedzenie do domu „chachama", gdyż według ich zwyczaju odprawia kilka rodzin

wspólnie „Seder" w domu człowieka uczonego w Torze, który im tłómaczy „Hagadę" na język potoczny, jakim się posługują.

Dzięki temu zwyczajowi utrzymuje się jedność narodowa wśród Żydów kaukaskich. Kiedy „chacham", tłómaczący Hagadę, dochodzi do miejsc, w których mowa o mającem nastąpić kiedyś wyzwoleniu Żydów, wznoszą wszyscy ręce ku górze, odmawiając równocześnie smętnym tonem następującą modlitwę:

„Spraw, o Panie, by się zjawił Mesjasz, syn Dawida i niech nas wszystkich wyprowadzi z niewoli, tak jak wyzwolił naszych praojców w czasach zamierzchłych".

Zaś kobiety odpowiadają:

„Amen. — taką niechaj będzie wola Boża".

A kiedy „chacham" dochodzi do słów Hagady:

„W każdem pokoleniu powinien się Żyd uważać za jednego z tych, którzy wyszli z Egiptu" — wówczas powstaje on z miejsca, bierze kawałek przaśnika zawiniętego w starą chustkę, wkłada to zawiniątko na grzbiet i kroczy w ten sposób cztery łokcie, przyczem wskazuje obecnym, objaśniając w ich potocznej mowie: „W ten sposób opuszczali nasi praojcowie Egipt, nosząc ciasto na grzbiecie". Równocześnie robi kilka szybkich ruchów, które mają uzmysłowić „szybkość" z jaką Żydzi opuścili krainę faraonów.

Jako „karpas" używa się w krajach Wschodu i Zachodu liści kapusty, lub pietruszki, które się macza w occie. Tutaj maczają kawałek pietruszki w „charoset". „Charoset" przyrządza się z czternastu gatunków owoców, jak: daktyle, jabłka, migdały, mak i t. p.

Po odmówieniu Hagady jedzą kolację według miejscowego zwyczaju: wszyscy z jednej misy i do tego bez posługiwania się łyżkami, widelcami lub nożami. Następuje modlitwa dziękczynna po jedzeniu i w dalszym ciągu odmawiają ustęp: „Niechaj gniew twój spłynie" i na tem kończy się seder.

Święto Pesach i jego obyczaje

I.

Wielka Sobota. — שַׁבָּת הַגָּדוֹל.

Tak nazywamy sobotę, która poprzedza święto Pesach. Znaczenie tej nazwy tłómaczy się w różnoraki sposób. Między innemi tem, że tej soboty stał się wielki cud, lub dlatego, iż dłużej pozostaje się w bóżnicy, aby poznać przepisy pesachowe; więc dzień sobotni wydaje się dłuższym, większym i stąd nazwa: wielka sobota. Właściwe pochodzenie tej nazwy nie jest nam jednak znane, pomimo bardzo licznych przypuszczeń i komentarzy. W każdym razie jest to nazwa bardzo stara i była już znaną za czasów Apostołów.

W wigilję wielkiej soboty istniał zwyczaj wypiekania wielkiego bochenka chleba, który nazywano „chlebem niedoli", lub „chlebem bóżniczym", i rozdawania go wśród biednych.

W wielką sobotę po południu odmawia się część Hagady.

II.

Rewizja chleba kiszonego. בְּדִיקַת־חָמֵץ

Uczeni nakazali przeprowadzenie rewizji chleba kiszonego przy świetle świecy w noc z dnia 13-go na 14-go miesiąca Nisan, a to celem usunięcia pozostałego chleba i przyzwyczajenia do unikania od tej chwili spożywania wszelkiego zakiszu. Znaleziony chleb kiszony spala się. Kto nie zdążył tego uczynić w nocy, może przeprowadzić rewizję dnia 14-go Nisan rano, podczas święta pesach, a nawet po pesach, ale wówczas nie odmawia już modlitwy przy spaleniu chleba kiszonego.

III.

Sprzedaż chleba kiszonego. מְכִירַת־חָמֵץ.

Aby zapobiedz konieczności spalania chleba kiszonego, znajdującego się w większej ilości w posiadaniu Żydów, wprowadzili mędrcy zwyczaj sprzedawania go nie żydowi. Sprzedaż ta ma tylko znaczenie formalne.

IV.

Post pierworodnych — תַּעֲנִית בְּכוֹרִים

Stosownie do odpowiedniego ustępu w Misznie, powinni wszyscy Żydzi pościć w wigilję święta Pesach, a to w tym celu, by przystąpili do uczty pesachowej z należytym apetytem. Wspomniany ustęp komentowano jednak w ten sposób, iż dotyczy on tylko pierworodnych. Post naznaczono bowiem na pamiątkę ocalenia pierworodnych Żydów w Egipcie. Zwyczaju tego przestrzegano skrupulatnie, twierdząc, iż nawet pierworodne dziewczęta powinny również pościć, gdyż i one ocalały w Egipcie. Stało się gdzieniegdzie zwyczajem kończyć specjalnie w wigilję święta Pesach rozdział Talmudu, aby móc urządzić z tej intencji ucztę i w ten sposób zwolnić pierworodnego od postu.

V.

Przaśniki szmura — מַצָּה שְׁמוּרָה.

Wyjątkowo pobożni Żydzi spożywają w Pesach t. zw. „maca szmura", to znaczy, przaśniki, wypiekane z pszenicy, specjalnie rezerwowanej do tego celu już w czasie żniwa, albo conajmniej podczas mielenia jej na mąkę.

VI.

Pascha פֶּסַח

Nazwa „Pesach" pochodzi od czasownika hebrejskiego „pasoach", co znaczy: omijać, a wywodzi się ona od zdania w Torze, w którem powiedziano: „który **ominął** domy synów Izraela", gdy zostali porażeni pierworodni Egipcjan. Na pamiątkę tego cudu byli Żydzi zobowiązani składać ofiarę pesachową jeszcze w czasie ich pobytu w Egipcie. Krwią ofiarną pokrapiano podwoje domostw żydowskich, aby nią odstraszyć anioła śmierci. Mięso ofiarne zjadano w nocy z dnia 14-go na 15-ty miesiąca Nisan; przyczem Tora ostrzega:

„Nie pozostawicie na drugi dzień, a resztki mięsa spalicie w ogniu. Będziecie natomiast spożywać ofiarę w sposób następujący: „Biodra wasze mają być opasane, nogi obute, kij macie dzierżyć w ręku i zajadać w pośpiechu ofiarę pesachową, przeznaczoną Bogu".

Data wigilji święta Pesach, wieczór z dnia 14-go na 15-ty miesiąca Nisan, zachowała się i obecnie, również liczba dni święta Pesach (siedem) obowiązuje i dziś zasadniczo. Pierwsza noc święta Pesach nazywa się „nocą straży", na pamiątkę wyjścia z Egiptu, które nastąpiło tej nocy. W drugi dzień Pesach składano w Świątyni ofiarę „Omer".

Ofiarę pesachową wolno było spożywać tylko w stanie czystym, zaś człowiek „nieczysty", lub ktoś, kto odbywał daleką podróż, święcił później t. zw. „Pesach drugi", dnia 14-go miesiąca Ijar.

Święto Pesach jest jednem z trzech „świąt pielgrzymich", w czasie których Żydzi byli zobowiązani z całego kraju wędrować pieszo do Jerozolimy.

VII.

Liczenie „Omeru" סְפִירַת הָעֹמֶר

Na pamiątkę ofiary „Omeru", którą składano w świątyni, począwszy od drugiego dnia Pesach, przez siedem tygodni, aż do święta „Szawuot" („Święta Tygodni"), obowiązuje dzisiaj zwyczaj odmawiania przez ten cały czas modlitwy „Omer". Czas liczenia „Omer" jest dla Żydów okresem żałoby, tylko dnia „33-go w Omer", to znaczy, w dzień święta „Lag ba-Omer", wolno odprawiać wesela i inne uroczystości.

קערת פסח

Rewizja chleba kiszonego

בְּדִיקַת־חָמֵץ

Dnia 13 miesiąca Nisan wieczorem (lub dnia 12, jeśli 14, wigilja Pesach, przypada w sobotę) odbywa się rewizja chleba kiszonego (Chamec) przy świetle woskowej świecy.

Przed rozpoczęciem tejże rewizji odmawia się następujące błogosławieństwo:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְצִוָּנוּ עַל בִּעוּר חָמֵץ.

Bądź pochwalony, Boże nasz, Królu wszechświata, któryś nas uświęcił przykazaniami Swojemi i polecił nam uprzątnienie (z naszego domu) chleba kiszonego

---

Po dokonaniu rewizji mówi się:

כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְּאִכָּא בִרְשׁוּתִי, דְּלָא חֲמִתֵּהּ, וּדְלָא בִעַרְתֵּהּ וּדְלָא יְדַעְנָא לֵיהּ — לִבָּטֵל וְלֶהֱוֵי כְּעַפְרָא דְאַרְעָא.

Wszelki zakis i wszystek chleb kiszony, w którem-kolwiek z należących do mnie miejsc się znajdujący, którego nie widziałem i nie uprzątnąłem, niechaj będzie niczem i uważany za proch ziemi.

Spalenie chleba kiszonego. בִּעוּר חָמֵץ.

Znaleziony chleb kiszony (Chamec) starannie się w coś obwija i nazajutrz, czyli w wigilję święta Pesach, o godzinie 10 z rana, należy go spalić, odmawiając następującą modlitwę:

כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְּאִכָּא בִּרְשׁוּתִי, דַּחֲמִתֵּהּ וּדְלָא חֲמִתֵּהּ,
דְּבִעַרְתֵּהּ וּדְלָא בִעַרְתֵּהּ — לִבָּטֵל וְלֶהֱוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא.

Wszelki zakis i wszystek chleb kiszony, który jeszcze mieć mogę w któremkolwiek z miejsc. należących do mnie, które widziałem, lub którego nie widziałem, który uprzątnąłem, lub którego nie uprzątnąłem, niechaj będzie niczem i uważany za proch ziemi.

Uroczystość „sederowa".

Pierwsza noc sederowa ma zazwyczaj charakter bardzo uroczysty. Podniosły ten nastrój powinien się udzielić każdemu Żydowi, a szczególnie chodzi o to, by obecne dzieci wczuły się w atmosferę święta, które obchodzimy na pamiątkę wielkiego cudu, jakiego dokonał Bóg, wyzwalając praojców naszych z niewoli egipskiej.

Stół powinien być jeszcze za dnia zastawiony, a właściwa uroczystość rozopczyna się dopiero z nastaniem nocy, po modlitwie wieczornej.

Przed wieczorem zapala się świece i odmawia się modlitwę „לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם־טוֹב" jakoteż „שֶׁהֶחֱיָנוּ".

Zwierzchnik rodziny siedzi oparty na lewym boku, gdyż takie siedzenie jest na wschodzie oznaką wolności i swobody.

Obowiązkiem głowy rodziny jest opowiedzieć historję wyjścia praojców z Egiptu i objaśnić znaczenie tego święta całej rodzinie, jakoteż służbie, która powinna brać udział w uroczystości.

כרפס	ורחץ	קדש
רחץ	מגיד	יחץ
מרור	מצה	מוציא
צפון	שלחן עורך	כורך
נרצה	הלל	ברך

Przyrządzenie „sederu".

(Porządek cermoniału uczty pesachowej)

Na dużym talerzu, lub na tacy, układa się 3 przaśniki, (Izrael, Lewi, Kohen, symbolizujące trzy stany ludu izraelskiego) przegradzając je serwetką, a przy nich umieszcza się potrawy, służące do ceremonji, w następującym porządku :

זְרוֹעַ, בֵּיצָה — Pieczone jajko i pieczone mięso na kości, mające uprzytomnić nam ofiary, składane w święto Pesach.

מָרוֹר — Gorzkie zioła, mające przypomnicć bolesne przejścia przodków naszych w Egipcie.

חֲרוֹסֶת — „Charoset", sporządzone z orzechów tłuczonych, imbiru i wina, mają być symbolem gliny, z której praojcowie sporządzać musieli cegły.

כַּרְפַּס — „Karpas" — pietruszkę lub jakąś inną jarzynę, z octem albo słoną wodą.

קדש

(KADESZ czyli KIDUSZ)

Nalewa się pierwszy kielich.

Jeżeli święto przypada w piątek wieczór, mówi się:

(zniżonym głosem) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר (głośno) יוֹם הַשִּׁשִּׁי: וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר
עָשָׂה. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ כִּי בוֹ
שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

Jeżeli święto przypada na dzień powszedni, zaczyna się tutaj:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

Był wieczór i był poranek — dzień szósty. I zostały dokonane niebiosa, ziemia i wszystkie ich zastępy. Dnia siódmego dokonał Bóg dzieła Swego, które przedsięwziął i odpoczął dnia siódmego. I błogosławił Bóg dzień siódmy i uświęcił go, albowiem w dniu tym odpoczął po całem dziele Swojem, które stworzył.

Pochwalonyś Ty, Wiekuisty, Boże nasz, Królu wszechświata, twórco owocu winorośli.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ
מִכָּל־עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל־לָשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו.
וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וּמוֹעֲדִים
לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת יוֹם
חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. זְמַן חֵרוּתֵנוּ בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ
זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ
קִדַּשְׁתָּ מִכָּל־הָעַמִּים וְשַׁבָּת וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ בְּאַהֲבָה
וּבְרָצוֹן בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה
יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

Pochwalonyś Ty, Wiekuisty, Boże nasz, Królu wszechświata, który wybrałeś nas z pośród wszystkich ludów, wyniosłeś nad wszystkie języki i uświęciłeś przykazaniami Swojemi.

I nadał nam Wiekuisty, Bóg nasz, w miłości (soboty na odpoczynek) i dnie obwieszczenia na radość, uroczystości i pory na wesołość, ten dzień (soboty i dzień) uroczystości przaśników, porę naszego wyzwolenia, (w miłości), zwołanie święte, pamiątkę wyjście z Egiptu. Albowiem nas wybrałeś i nas uświęciłeś z pośród wszystkich ludów, (a soboty) i uroczystych świętości Twoich (z miłości i łaski) dla radości i wesołości udzieliłeś nam. Pochwalonyś, Ty Wiekuisty, uświęcający (sobotę) Izraela i święta.

Jeżeli święto przypada w sobotę wieczorem, mówi się:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ
לְחוֹל בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי
לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב
הִבְדַּלְתָּ וְאֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ
הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה
יְיָ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ
וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

Pije się więcej niż połowę kielicha, opierając się na lewym boku.

Pochwalonyś Ty, Wiekuisty, Boże nasz, Królu wszechświata, twórco światła ognia.

Pochwalonyś Ty, Wiekuisty, Boże nasz, Królu wszechświata, który odróżniasz między świętem a dniem powszednim, między światłem a ciemnością, między Izraelem a ludami, między dniem siódmym a sześcioma dniami pracy. Odróżniłeś między świętością soboty, a świętością dni uroczystych, uświęcając dzień siódmy wśród sześciu dni pracy. Wyróżniłeś i oświęciłeś lud Twój, Izraela, Świętością Swoją. Pochwalonyś Ty, Wiekuisty, Królu wszechświata, który odróżniasz między świętem a świętem.

Pochwalonyś Ty, Wiekuisty, Boże Nasz, Królu wszechświata, któryś nam pozwolił dożyć, nas utrzymał i dałeś się nam doczekać pory tej.

URCHAC ורחץ URCHAC

Zwierzchnik rodziny, odprawiający seder, myje sobie ręce bez odmawiania zwykłej benedykcji.

KARPAS כרפס KARPAS

Zwierzchnik rodziny bierze trochę trębulki, lub pietruszki, zamacza ją w occie, lub w słonej wodzie, odmawia następujące błogosławieństwo, spożywa i daje z niej każdemu z obecnych.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.

Pochwalonyś Ty, Wiekuisty, Boże nasz, Królu wszechświata, Twórco owocu ziemi.

JACHAC יחץ JACHAC

Zwierzchnik rodziny bierze macę, czyli przaśnik środkowy łamie na dwie części, większą część zachowuje na deser (afikomen), mniejszą zaś kładzie napowrót na swoje miejsce.

MAGID מגיד MAGID

Odkrywa się przaśniki, wyjmuje jajko z talerza, i unosząc je ku górze, odmawia się modlitwę: „Oto chleb niedoli".

הא לחמא עניא די אכלו
אבהתנא בארעא
דמצרים. כל דכפין ייתי
וייכל. כל דצריך ייתי
ויפסח. השתא הכא. לשנה הבאה בארעא
דישראל. השתא עבדי. לשנה הבאה בני חורין.

Oto chleb niedoli, który spożywali przodkowie nasi na ziemi egipskiej.

Kto głodny, niechaj wejdzie i z nami jadłem się dzieli.

Kogo nie stać na uroczystą wieczerzę, niech z nami obchodzi święto Pesach.

Tego roku — jeszcześmy tu; na przyszły rok będziem na ziemi Izraela.

Tego roku — jeszcześmy niewolnikami; na przyszły rok będziem ludźmi wolnymi. *).

*) Modlitwa ta powstała w niewoli babilońskiej, po zburzeniu Swiątyni i dlatego jest napisana w języku aramejskim który był wówczas dostępny dlâ ludu żydowskiego.

Napełnia się poraz drugi kielich winem, a najstarszy w rodzinie zadaje następujące pytania:

נִשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל
הַלֵּילוֹת. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת
אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה.
הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה:
שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין
שְׁאָר יְרָקוֹת. הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת
אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִילוּ פַּעַם אֶחָת. הַלַּיְלָה הַזֶּה
שְׁתֵּי פְעָמִים: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין
יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין. הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין:

— Czem różni się noc ta od innych nocy?

— W każdą inną noc jadamy pieczywo z ciasta kiszonego i niekiszonego — natomiast tej nocy tylko przaśniki.

Każdej innej nocy stanowią pokarm nasz różne jarzyny — tej nocy chrzan.

W każdą inną noc nie obowiązuje ceremonjał maczania jadła ani razu; tej nocy — dwukrotnie.

Poprzez wszystkie noce roku biesiadujemy siedząc wyprostowani, lub wygodnie oparci. Tej nocy zajadamy wszyscy wygodnie oparci *).

*) Wzięta z Miszny („Psachim" 106).

Odkrywa się przaśniki

עבדים היינו לפרעה במצרים. ויוציאנו
יי אלהינו משם ביד חזקה
ובזרוע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא
את אבותינו ממצרים. הרי אנו ובנינו ובני בנינו
משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו כלנו
חכמים. כלנו נבונים. כלנו זקנים. כלנו יודעים
את התורה. מצוה עלינו לספר ביציאת
מצרים. וכל המרבה לספר ביציאת מצרים
הרי זה משבח.

Byliśmy w niewoli u egipskich faraonów. A Pan, Bóg nasz, wyzwolił nas z ich przemocy mocarną dłonią i zwycięskiem ramieniem.

Bo gdyby święty, błogosławione imię, Jego, nie wyprowadził praojców naszych z Egiptu, wszak pozostalibyśmy, my, synowie i wnukowie nasi niewolnikami faraonów.

Więc chociażbyśmy wszyscy byli uczonymi, roztropnymi, przywódcami narodu i biegłymi w piśmie, nie mniej jest naszym obowiązkiem opowiadać o wyjściu z Egiptu. A im kto więcej o cudownem wyzwoleniu prawi opowieści, na tem większą zasługuje pochwałę *).

*) Wzięta z „Psachim" str. 115 — przypomina stylistycznie poczatek rozdziału w „Deutronomium" VI. 21.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע
ורבי אלעזר בן עזריה
ורבי עקיבא ורבי טרפון.
שהיו מסבין בבני ברק.
והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה.
עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו. הגיע
זמן קריאת שמע של שחרית:

אמר רבי אלעזר בן עזריה. הרי אני כבן שבעים שנה.
ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן

Oto co się zdarzyło Rabi Jozuemu, Rabi Eleazarowi, synowi Azarji, Rabi Akibie i Rabi Tarfonowi *), kiedy wygodnie rozparci biesiadowali w Bnej Brak. Opowiadając sobie nawzajem o cudownem wyjściu z Egiptu, przegwarzyli całą noc, aż się zjawili ich uczniowie temi ich nawołując słowy:

Mistrze, czas odmówić **modlitwę poranną!... **)**.

uczniowie, temi ich nawołując słowy:

— Pomimo żem już bliski siedemdziesiątki nie było mi danem dojść do wniosku, iż należy opowiadać nocą o wyjściu z Egiptu. Aż wreszcie udowodnił to Rabi Zoma na takiem się oparłszy rozumowaniu:

*) Wszyscy wspomniani mędrcy żyli w okresie drugiej Świątyni i po Jej zburzeniu.

**) Źródło tego rozdziału nie jest znane. Zdaniem Zunza był jego autorem sam twórca Hagady.

וּמָא. שֶׁנֶּאֱמַר: „לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ. „יְמֵי חַיֶּיךָ" הַיָּמִים. „כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" הַלֵּילוֹת.
וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: „יְמֵי חַיֶּיךָ" הָעוֹלָם הַזֶּה. „כֹּל" יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא
לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ:

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם. בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה
לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. בָּרוּךְ הוּא. כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים
דִּבְּרָה תוֹרָה. אֶחָד חָכָם. וְאֶחָד רָשָׁע. וְאֶחָד
תָּם. וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל:

Powiedziano w Torze: „Abyś pamiętał o dniu wyjścia z Egiptu przez wszystkie dni żywota twojego".

„Dni żywota twojego" — oznacza dni.

„**Wszystkie** dni twojego żywota" — wskazuje, że chodzi tu również o noce.

Zaś mędrcy twierdzą: „Dni żywota twojego" — to życie doczesne: „**Wszystkie** dni żywota twojego" odnosi się do przyjścia **Mesjasza.**

*) Błogosławiony niechaj będzie Bóg. Błogosławiony jako że dał nam Torę. Niechaj będzie Błogosławiony.

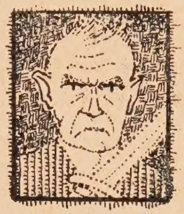
O czterech bowiem synach wspomina Tora:

O — mądrym; o — złośliwym; o — naiwnym, i o — „takim, co pytania postawić nie umie".

*) Wzięto z „Psachim" „Jeruszalim", Cap. X. Str. 34.

חָכָם מָה הוּא אוֹמֵר? מָה
הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים
אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם? וְאַף
אַתָּה אֱמָר־לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח. אֵין
מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן:

רָשָׁע מָה הוּא אוֹמֵר? מָה
הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לָכֶם? לָכֶם
וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ
מִן הַכְּלָל כָּפַר בְּעִקָּר. וְאַף אַתָּה
הַקְהֵה אֶת שִׁנָּיו וֶאֱמָר־לוֹ: „בַּעֲבוּר

Mądry — O co się on zapyta?

— Cóż to są za ustawy i prawa, które Bóg wam przekazał?

Jego to zapoznasz z ceremonjałem święta Pesach, przyczem zwrócisz mu również uwagę na to, że po spożyciu ofiary pesachowej nie wolno już nawet jeść deseru.

Złośliwy — O co się on zapyta?

— Nacóż wam ten cały ceremonjał?

Przyczem podkreślił słowo **wam** — chcąc zaznaczyć, że nie ma tu **siebie** na myśli. Dlatego więc, że siebie wykluczył z ogółu, sprzeniewierzył się podstawowym zasadom Zakonu. Ty zaś przytępp z miejsca ostrze jego języka dosadną

זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם.
לִי וְלֹא לוֹ. אִלּוּ הָיָה שָׁם לֹא
הָיָה נִגְאָל:

תָּם מה הוא אוֹמֵר. מַה זֹּאת?
וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: בְּחֹזֶק יָד
הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל—אַתְּ פְּתַח
לוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ
לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר
זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם.

Rozumie się, że przestrzegamy tego ceremonjału przez wdzięczność za to, czego Bóg dokonał dla **nas**, kiedyśmy wychodzili z Egiptu. Dla **nas**, a nie dla **ciebie.** Gdybyś się był wówczas znalazł między nami, nie zostałbyś wyzwolony!

Naiwny — O co on zapyta?

— Cóż to wszystko oznacza?...

Jemu odpowiedz:

Mocarną swą dłonią roztrzaskał Bóg wrota naszej niewoli i wyzwolił nas z egipskiego jarzma.

Zaś „takiego, co pytania postawić nie umie" ty pierwszy zagadnij — bowiem w Piśmie św. powiedziano:

„Opowiesz synowi twemu tegoż dnia—wszystko to czynimy przez wdzięczność za łaskę, którą Bóg nam wyświadczył, gdy wychodziliśmy z Egiptu".

כֹּל מֵראשׁ חֹדֶשׁ. תַּלְמוּד לוֹמַר בַּיּוֹם
הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא יָכֹל מִבְּעוֹד
יוֹם. תַּלְמוּד לוֹמַר בַּעֲבוּר זֶה.
בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי. אֶלָּא בְּשָׁעָה
שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ:

Możnaby przypuszczać, że obowiązek opowiadania o cudownem wyjściu z Egiptu rozpoczyna się już od początku miesiąca Nisan. Lecz Pismo św. objaśnia nam, że zaczyna się on **„w tymże dniu"**. Wypadałoby stąd wnioskować, że chodzi tu o porę dzienną. Dla uniknięcia nieporozumienia Pismo św. używa wyrażenia: **„przez wdzięczność za to"**, jakby objaśniający ojciec wskazywał palcem na potrawy, symbolizujące niewolę i wolność, określając tem samem czas, kiedy przaśniki i chrzan leżą przed tobą (t. zn. noc z dnia czternastego na piętnasty wspomnianego miesiąca).

מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ וְעַכְשָׁיו קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבוֹדָתוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם. כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר. וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וָאֶקַּח אֶת־אֲבִיכֶם אֶת־אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר. וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל־אֶרֶץ כְּנָעַן. וָאַרְבֶּה אֶת־זַרְעוֹ. וָאֶתֶּן־לוֹ אֶת־יִצְחָק. וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־עֵשָׂו. וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ. וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם:

W zamierzchłych czasach byli przodkowie nasi bałwochwalcami — obecnie zaś uczynił nas Bóg najgorliwszymi z pośród swoich wyznawców.

Jako powiedziane: I przemówił Jozue do całego narodu:

Tako rzecze Pan, Bóg Izraela: Od najdawniejszych czasów mieszkali praojcowie nasi po tamtej stronie rzeki. Był to Terach, ojciec Abrahama i Nachora. Zanosili modły do obcych bogów. Dopiero ja wywiodłem stamtąd waszego praojca Abrahama. Towarzyszyłem mu w czasie wędrówki przez kraj Kanaan, sprawiając, że się ród jego silnie rozmnożył: został ojcem Jicchaka, zaś synami Jicchaka byli Jaakow i Ezaw. Ezawowi oddałem w dziedzictwo górę Seir, natomiast Jaakow wraz z synami powędrowali do Egiptu.

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל. בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקָּדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא חִשַּׁב אֶת הַקֵּץ. לַעֲשׂוֹת כְּמָה שֶׁאָמַר
לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בִּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים. שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר
לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם.
וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר
יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי. וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל:

Błogosławiony, który dotrzymuje obietnic danych Izraelowi. Niechaj będzie błogosławiony.

Gdyż Święty, błogosławione imię Jego, z całą dokładnością obliczył czas po którym nastąpi kres naszej niewoli, aby móc spełnić to, co przyobiecał praojcowi Abrahamowi, zawierając z nim przymierze wśród poćwiartowanego bydła ofiarnego.

Tak bowiem powiedziano:

I rzekł do Abrahama: wiedz, że potomkowie twoi będą przebywać wśród obcych. Ci zmuszą ich do dźwigania jarzma niewoli przez czterysta lat. Lecz i ciemiężyciele nie ujdą wyrokowi mego sądu. Zaś później opuszczą ten kraj z całem mieniem, które posiedli

*) Autorem tego rozdziału jest Gaon Rabi Natrunaji. („Hamanhig" Ibn-Hajarchi str. 82 wyd. w Berlinie.)

Zakrywa się przaśniki I unosi kielich.

וְהִיא שֶׁעָמְדָה

לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ · שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד
עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ · אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים
עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ · וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם:

Wnieśmy toast, w naszem i praojców naszych imieniu, na Chwałę tego przyrzeczenia, któremu zawdzięczamy ocalenie w chwilach, gdy niejeden wróg nastawał, gotując nam zagładę. Chociaż to się w każdem powtarza pokoleniu, jednak Święty, błogosławione Imię Jego, wybawia nas z rąk ciemiężycieli.

Odstawia kielich i powtórnie odkrywa macot.

צא וּלְמַד מַה בִּקֵּשׁ לָבָן הָאֲרַמִּי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ
שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים. וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקֹר
אֶת הַכֹּל. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי. וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה. וַיָּגָר שָׁם
בִּמְתֵי מְעָט. וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב. „וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה.”

Niechaj ci za przykład posłuży to, jak Lawan — aramejczyk pragnął postąpić z naszym praojcem Jaakowem.

W myśl okrutnego zarządzenia faraona miały tylko zostać uśmiercone dzieci płci męskiej. Natomiast Lawan pragnął wytępić wszystkich bez wyjątku. Jako powiedziane: Aramejczyk chciał doprowadzić do zguby mego ojca. On zaś wywędrował do Egiptu, gdzie się czasowo rozłożył obozem ze swą szczupłą garstką. Rozrósł się jednak tam w potężne plemię. *).

*) Wzięta z „Psachim" str. 101

—אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר · „וַיָּגָר שָׁם"—מְלַמֵּד שֶׁלֹּא יָרַד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֶלָּא לָגוּר שָׁם · שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ. כִּי אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ. כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:

„בִּמְתֵי מְעָט"—כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרָיְמָה. וְעַתָּה שָׂמְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם

„Wywędrował do Egiptu" — jako że się musiała spełnić przepowiednia **„i zamieszka tam czasowo"**. Stąd wynika, że patrjarcha Jaakow nie przybył do Egiptu z zamiarem stałego osiedlenia się w tym kraju, jeno by tam czasowo rozłożyć obóz. Jako powiedziane:

I rzekli do faraona: przybyliśmy, by czasowo w kraju zamieszkać — zabrakło bowiem paszy dla trzody twego sługi, gdyż groźny głód trapi ziemię chananejską. Niechaj więc twoi słudzy rozłożą swe obozy w krainie Goszen.

„Ze szczupłą garstką" — jako powiedziane:

Siedmdziesiąt dusz poprowadzili ojcowie twoi do Egiptu, a teraz mnogością dorównasz gwiazdom na niebiosach.

לָרוֹב. „וַיְהִי שָׁם לְגוֹי״—מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצֻיָּנִים שָׁם.
„גָּדוֹל עָצוּם״—כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר:—וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ
וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אוֹתָם. „וָרָב״—כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר:
רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ. וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי: וַתָּבוֹאִי בַּעֲדִי
עֲדָיִים. שָׁדַיִם נָכוֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה: (וָאֶעֱבֹר
עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ. וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי.
וָאוֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי):

„I stał się tam plemieniem" — stąd wynika, że Izrael zachował tu swą odrębność.

„Wielkiem i potężnem" — jako powiedziane:

„A synowie Izraela dzięki swej płodności mnożyli się bezustannie, przyczem rosła ich potęga, a kraj się nimi zapełniał".

„I licznem" — jako powiedziane:

„W miljardy się rozmnożyłaś, by zieleń, rozsiana po polach. Urok twój stawał się coraz większy: wyrosłaś i nabrałaś wdzięków. Piersi twe dojrzały, a włosy twe się bujnie rozrosły. Ale byłaś naga, zaś wdzięki twe wystawione na widok publiczny".

וַיָּרֵעוּ

אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ. וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה.

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים"—כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: הָבָה נִתְחַכְּמָה

לוֹ פֶּן יִרְבֶּה. וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף

O złe zamysły posądzali nas Egipcjanie i ciemiężyli nas.

„Posądzali nas o złe zamysły" — jako powiedziane:

Nuże! użyjmy jakiegoś mądrego środka, by zapobiedz mnożeniu się Izraela. Skoro bowiem wybuchnie wojna — przyłączy się i on do naszych nieprzyjaciół.

גַּם הוּא עַל שׂוֹנְאֵינוּ. וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ. „וַיְעַנּוּנוּ״—כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנּוֹתוֹ בְּסִבְלֹתָם. וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה. אֶת פִּתוֹם וְאֶת רַעַמְסֵס. „וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוֹדָה קָשָׁה״--כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ:

Będzie z nami wojował, a później opuści Egipt.

„Ciemiężyli nas" — jako powiedziane:

I ustawili nad nim dozorców, aby go dręczyć ciężkiemi robotami.

Musiał wybudować dla faraona miasta warowne — Pitom i Ramses.

„Obarczali nas ciężką pracą" — jako powiedziane:

Egipcjanie zmuszali synów Izraela do wykonywania ciężkich robót.

וַנִּצְעַק

אֶל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת קוֹלֵנוּ. וַיַּרְא
אֶת עָנְיֵנוּ וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ.

„וַנִּצְעַק אֶל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ"—כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְהִי בַיָּמִים
הָרַבִּים הָהֵם. וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם. וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן

I zawodziliśmy do Wiekuistego, Boga praojców naszych. Wysłuchał też Adonaj głosu naszego i przyjrzał się naszej niedoli, cierpieniom naszym i naszej udręce.

„I zawodziliśmy do Wiekuistego, Boga praojców naszych" — jako powiedziane:

Zdarzyło się, że wśród długiego okresu niewoli zmarł jeden z królów egipskich.

(Zaś pod panowaniem jego następcy) uginali się

הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ. וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה, וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת קֹלֵנוּ. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב:

„וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ"—זוֹ פְּרִישׁוּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים. „וְאֶת עֲמָלֵנוּ"—אֵלּוּ הַבָּנִים. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכוּהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן. „וְאֶת לַחֲצֵנוּ"—זוֹ הַדְּחַק. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אוֹתָם:

---

synowie Izraela pod ciężarem jarzma, zawodząc głośno. I dotarły do stóp tronu Bożego jęki, które się wydobywały z ich ciemiężonych ciał.

„Wysłuchał Adonaj głosu naszego" — jako powiedziane:

I Wiekuisty dał posłuch ich bolesnym wołaniom. Wspomniał wówczas Pan przymierze, które zawarł z Abrahamem, Icchakiem i Jakóbem.

„I przyjrzał się naszej niedoli" — chodzi tu o ciągłą rozłąkę z rodzinami, na jaką byli skazani mężowie, jako powiedziane:

Wiekuisty przyjrzał się położeniu synów Izraela i uznał ich niedolę.

„Cierpieniom naszym" — z powodu zagłady dzieci płci męskiej, jako powiedziane: Każdego syna, który się urodzi, wrzućcie do Nilu, zaś córki niechaj pozostaną przy życiu.

„I naszej udręce" — to znaczy naszemu uciążliwemu położeniu, jako powiedziane: Widziałem w jaki sposób Egipcjanie ich uciskają.

וַיּוֹצִיאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה
וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גָּדוֹל
וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים:

„וַיּוֹצִיאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם"—לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף
וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ. אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ
וּבְעַצְמוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה.
וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה. וּבְכָל

I wywiódł nas Wiekuisty z Egiptu mocarną dłonią i wyprężonem ramieniem, siejąc wokół zgrozę, przy pomocy guseł i cudów.

„I wywiódł nas Wiekuisty z Egiptu" — nie przy pomocy anioła, ani Serafina, ani też z pomocą jakiegokolwiekbądź innego wysłannika. Ale Święty, chwała Mu wieczysta, dokonał tego sam mocą własnej potęgi, jako powiedziane:

Będę się tej nocy przechadzać po ziemi egipskiej i porażę wszystkich pierworodnych Egipcjan, jakoteż ich pierworodne bydło. I sądzić będę, Ja Adonaj, wszystkie bogi egipskie.

אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ. „וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם
בַּלַּיְלָה הַזֶּה"—אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ · „וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם"—אֲנִי וְלֹא שָׂרָף · „וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים
אֲנִי יְיָ"—אֲנִי הוּא וְלֹא הַשָּׁלִיחַ · אֲנִי יְיָ אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר.
„בְּיָד חֲזָקָה"—זוֹ הַדֶּבֶר. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: „הִנֵּה יַד יְיָ הוֹיָה בְּמִקְנְךָ
אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה. בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמַלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן. דֶּבֶר

„Będę się tej nocy przechadzać po ziemi egipskiej" — Ja, a nie żaden anioł z mego polecenia.

„Porażę wszystko pierworodne w Egipcie" — Ja, a nie Serafin na mój rozkaz.

„I sądzić będę, Ja Adonaj, wszystkie bogi egipskie" — Ja sam, a nie jakikolwiek posłaniec, wykonawca mej woli.

Ja Wiekuisty, Ja sam, a nie kto inny.

„Mocarną dłonią" — to znaczy plagą pomoru, jako powiedziane:

Oto ręka Boża zaciąży na stadach twoich, które się w polu znajdują i na twoich koniach, osłach, wielbłądach, na twem bydle rogatem i owcach. Będzie to pomór bardzo ciężki.

כָּבֵד מְאֹד. „וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה"—זוֹ הַחֶרֶב. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלָיִם. „וּבְמוֹרָא גָּדוֹל"—זוֹ גִּלּוּי שְׁכִינָה. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאוֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדוֹלִים. כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ. „וּבְאֹתוֹת"—זֶה הַמַּטֶּה. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדֶךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת

„Wyprężonem ramieniem" — to jest mieczem, jako powiedziane:

A miecz dobyty dzierżył w wyprężonej dłoni, unosząc go nad Jerozolimą.

„Siejąc wokół zgrozę" — to znaczy wśród objawienia majestatu Bożego, jako powiedziane:

Czy zdobyło się kiedyś na to jakieś inne bóstwo, aby, wybrawszy sobie naród z pośród innego narodu, wyzwolić go zapomocą guseł, cudów, wojny, mocarnej dłoni, siejąc wokół zgrozę, jak to uczynił Adonai, Bóg nasz, przed waszemi oczami w Egipcie?

„Gusłami" — to znaczy cudowną laską Mojżesza, jako powiedziane:

הָאֹתוֹת. „וּבְמוֹפְתִים"—זֶה הַדָּם. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

דָּם. וָאֵשׁ. וְתִמְרוֹת עָשָׁן

דָּבָר אַחֵר. „בְּיָד חֲזָקָה"—שְׁתַּיִם. „וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה"—שְׁתַּיִם. „וּבְמוֹרָא גָּדוֹל"—שְׁתַּיִם. „וּבְאוֹתוֹת"—שְׁתַּיִם. „וּבְמוֹפְתִים"—שְׁתַּיִם. אֵלּוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם.

וְאֵלּוּ הֵן:

Laskę tę weźmiesz w swą dłoń przy dokonywaniu guseł.

„I cudami" — to jest krwią, jako powiedziane: Sprawię cuda w niebie i na ziemi, a ukażą się:

KREW, OGIEŃ I SŁUPY DYMU.

Inny komentarz tłómaczy poprzedni rozdział w sposób następujący:

„Mocarną dłonią" — to dwie plagi; **„wyprężonem ramieniem"** — również dwie plagi, **„wśród wielkiej zgrozy"** — wskazuje na dwie inne; **„gusłami"** — na dwie następne; **„i cudami"** — dwie pozostałe. A więc razem 10 plag, któremi Bóg nawiedził Egipcjan w ich kraju:

Oto one:

Przy czytaniu nazwy każdej z poszczególnych plag, macza się palec w winie, strząsając krople.

Krew	דָּם
Żaby	צְפַרְדֵּעַ
Pasożyty	כִּנִּים
Potworne plazy	עָרוֹב
Zaraza	דֶּבֶר
Trąd	שְׁחִין
Grad	בָּרָד
Szarańcza	אַרְבֶּה
Ciemność	חֹשֶׁךְ
Zagłada pierworodnych	מַכַּת בְּכוֹרוֹת

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִמָּנִים:

דְּצַ"ךְ עֲדַ"שׁ בְּאַחַ"ב

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלָּקוּ הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת? בְּמִצְרַיִם מָה הוּא אוֹמֵר: וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הוּא. וְעַל הַיָּם מָה הוּא אוֹמֵר: וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם. וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְיָ. וַיַּאֲמִינוּ בַּייָ וּבְמשֶׁה עַבְדּוֹ. כַּמָּה לָקוּ בְאֶצְבַּע? עֶשֶׂר מַכּוֹת. אֱמֹר

Rabi Jehuda, (chcąc ułatwić uczniom zapamiętanie nazw dziesięciu plag według kolejności), zaopatrzył je w następujące znaki mnemotechniczne (łącząc początkowe litery):

D'cach, Adasz, B'achaw.

Rabi Jose, Galilejczyk, rozumował: Z czego można wnioskować, że Egipcjanie zostali dotknięci w Egipcie dziesięciu plagami?

Cóż bowiem o Egipcie powiedziano w Torze?

— Wówczas rzekli wróżbici do faraona:

„Znać w tem palec Boży".

O morzu zaś powiedziano:

I widział Izrael rękę potężną, którą Bóg dotknął Egipcjan. Wtedy przeraził się lud Wiekuistego i uwierzył w Niego i w sługę Jego Mojżesza.

מַעְתָּה: בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת. וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל אַרְבַּע מַכּוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן־אַפּוֹ. עֶבְרָה. וָזַעַם. וְצָרָה. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. עֶבְרָה—אַחַת. וָזַעַם—שְׁתַּיִם. וְצָרָה—שָׁלֹשׁ. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים—אַרְבַּע. אֱמֹר מֵעַתָּה: בְּמִצְרַיִם לָקוּ אַרְבָּעִים מַכּוֹת. וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם מַכּוֹת:

— **„Ilu plag doznali od palca Bożego"?** —

— Dziesięciu.

Stąd wniosek: W Egipcie zostali dotknięci dziesięciu plagami, na morzu zaś dotknęło ich pięćdziesiąt*)

Rabi Eleazar rozumował: z czego można wnioskować, że każda z plag, któremi Święty, niechaj będzie błogosławiony, dotknął Egipcjan, równała się czterem plagom?

Powiedziano bowiem (w „Psalmach" 78, 45):

Ześle na nich srogość swego gniewu, złość niepohamowaną, szalone oburzenie, moc nieszczęść i gromadę złowieszczych aniołów.

Złość niepohamowana — stanowiła jedną (plagę), **szalone oburzenie** — drugą; **moc nieszczęść** — trzecią, a **gromady złowieszczych aniołów** — czwartą. Stąd wniosek: w Egipcie zostali porażeni czterdziestu; (4.10) na morzu zaś — dwustu plagami (4.50).

*) Jeden palec spowodował dziesięć plag, a więc ręka 5X10 = 50 plag.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה
שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים
בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל חָמֵשׁ מַכּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר:
יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה:
מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. „חֲרוֹן אַפּוֹ"—אַחַת. „עֶבְרָה"—שְׁתַּיִם.
„וָזַעַם"—שָׁלֹשׁ. „וְצָרָה"—אַרְבַּע. „מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים"—
חָמֵשׁ. אֱמֹר מֵעַתָּה: בְּמִצְרַיִם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ
חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַכּוֹת:

Rabi Akiba rozumował: Z czego można wnioskować, że każda z plag, któremi Święty, niechaj będzie błogosławiony, dotknął Egipcjan, równała się pięciu plagom?

Poiwedziano bowiem (w „Psalmach" 78, 45):

Ześle na nich: srogość swego gniewu, złość niepohamowaną, szalone oburzenie, moc nieszczęść i gromady złowieszczych aniołów.

Srogość gniewu — stanowiła jedną (plagę), **złość niepohamowana** — drugą, **szalone oburzenie** — trzecią, moc **nieszczęść** — **czwartą, a gromady złowieszczych aniołów** — piątą plagę.

Stąd wniosek: W Egipcie zostali porażeni pięćdziesięciu (5.10); zaś na morzu — dwustu pięćdziesięciu (5.50) plagami.

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ:

אִלּוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, דַּיֵּנוּ
וְלֹא עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים

אִלּוּ עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים דַּיֵּנוּ
וְלֹא עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם

אִלּוּ עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם דַּיֵּנוּ
וְלֹא הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם

Jakże liczne dobrodziejstwa wyświadczył nam Wszechmocny:

Gdyby*) nas tylko był wywiódł z pośród Egipcjan,
Nie dokonując sądu nad nimi:
Jużby i to starczyło!

Gdyby był dokonał sądu nad nimi,
Nie sądząc nadto ich bożków:
Jużby i to starczyło!

Gdyby był ukarał ich bogi,
Nie zabijając pierworodnych:
Jużby i to starczyło!

*) Źródło bliżej nieznane. Zdaniem niektórych badaczy jest to naśladownictwo jakiejś starej pieśni szczepów koczowniczych.

אִלּוּ הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם דַּיֵּנוּ

אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם
וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם דַּיֵּנוּ

אִלּוּ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם
וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ
בֶּחָרָבָה דַּיֵּנוּ

אִלּוּ הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה
וְלֹא שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ דַּיֵּנוּ

Gdyby był zabił ich pierworodnych,
Nie obdarzając nas bogactwami:
Jużby i to starczyło!

Gdyby nas był obdarzył bogactwem,
Nie połowiąc przed nami morza:
Jużby i to starczyło

Gdyby był przepołowił morze,
Nie przeprowadzając nas po suszy:
Jużby i to starczyło!

Gdyby nas był przeprowadził po suszy,
Nie pogrążając w morzu naszych wrogów:
Jużby i to starczyło!

אִלּוּ שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ
וְלֹא סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר
אַרְבָּעִים שָׁנָה **דַּיֵּנוּ**

אִלּוּ סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר
אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן **דַּיֵּנוּ**

אִלּוּ הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת **דַּיֵּנוּ**

Gdyby był pogrążył w morzu naszych wrogów,
Nie zaopatrując nas później w pustyni
przez lat czterdzieści:
Jużby i to starczyło!

Gdyby nas był zaopatrzył przez lat czterdzieści,
Nie żywiąc nas manną:
Jużby i to starczyło!

Gdyby nas był żywił manną,
Nie obdarzając nas Sobotą:
Jużby i to starczyło!

אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת
וְלֹא קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי
דַּיֵּנוּ

אִלּוּ קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה
דַּיֵּנוּ

אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה
וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
דַּיֵּנוּ

אִלּוּ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה
דַּיֵּנוּ

Gdyby nas był obdarzył Sobotą,
Nie prowadząc nas do stóp Synaju:
Jużby i to starczyło!
Gdyby nas był poprowadził do Synaju,
Nie nadając nam Świętego Zakonu:
Jużby i to starczyło!
Gdyby nam byś nadał Święty Zakon,
Nie wprowadzając nas do kraju Izraela:
Jużby i to starczyło!
Gdyby nas był wprowadził do kraju Izraela,
Nie budując nam później gmachu Świątyni:
Jużby i to starczyło!

עַל אַחַת

כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ · שֶׁהוֹצִיאָנוּ
מִמִּצְרַיִם. וְעָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים · וְעָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם. וְהָרַג אֶת
בְּכוֹרֵיהֶם · וְנָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם. וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם. וְהֶעֱבִירָנוּ
בְתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה · וְשִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ · וְסִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר
אַרְבָּעִים שָׁנָה · וְהֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן · וְנָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת ·
וְקֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי · וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה · וְהִכְנִיסָנוּ
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל · וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה. לְכַפֵּר עַל
כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ:

O ileż więc bardziej powinniśmy być wdzięczni za owe liczne, tak często się powtarzające, dobrodziejstwa Wszechmocnemu, który nas wywiódł z pośród Egipcjan; dokonał sądu nad nimi; sądził ich bogi; zabił ich pierworodnych; obdarzył nas bogactwami; przepołowił przed nami morze; przeprowadził nas wśród fal morskich po suszy; pogrążył w morzu naszych wrogów; zaopatrywał nas w pustyni przez lat czterdzieści; żywił nas manną; obdarzył nas Sobotą; poprowadził nas do Synaju; nadał nam Święty Zakon; wprowadził nas do kraju Izraela i wybudował nam gmach Świątyni, aby nam tu przebaczać grzechy nasze.

רַבִּי גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלשָׁה
דְּבָרִים אֵלּוּ בְּפֶסַח לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְאֵלּוּ הֵן:

פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בִּזְמַן
שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם עַל שׁוּם מָה.
עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲמַרְתֶּם
זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיְיָ. אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְנֵי

Raban Gamlijel zwykł był mówić: każdy kto nie wspomina o następujących trzech rzeczach nie spełnia należycie w Pesach swego obowiązku.

Są to:

Ofiara pesachowa, Przaśniki i Chrzan

Ofiara pesachowa, którą przodkowie nasi spożywali za czasów istnienia Świątyni, została ustanowioną — na pamiątkę czego?

Na pamiątkę tego, że Święty, niechaj będzie błogosławiony, omijał domostwa praojców naszych w Egipcie — jako powiedziano:

ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו
הציל. ויקד העם וישתחוו:

Wskazuje na macot i mówi:

מצה זו שאנו אוכלים על שום
מה. על שום שלא הספיק בצקם
של אבותינו להחמיץ עד שנגלה
עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך
הוא וגאלם. שנאמר: ויאפו את הבצק אשר
הוציאו ממצרים עגות מצות כי לא חמץ. כי

Oświadczycie im: oto jest ofiara pesachowa na cześć Wiekuistego, który omijał domy synów Izraela w Egipcie, gdy zesłał zarazę na Egipcjan. Ocalił wtedy nasze siedziby, a lud ukorzył się przed Panem i słał Mu swe pokłony.

Przaśniki owe na pamiątkę czego spożywamy?

— Na pamiątkę tego, że ciasto, z którego praojcowie nasi chcieli wypiec chleb, nie zdążyło jeszcze zakiśnieć, gdy się im objawił Król Królów, Święty, niechaj będzie pochwalony, i ich wyzwolił. Jako powiedziano:

I wypiekli z ciasta, które przynieśli ze sobą z Egiptu, przaśniki, bo nie było ono zakisione.

גֹּרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ. וְגַם
צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם:

Wskaznje na chrzan 1 mówi:

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה.
עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי
אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם
בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבוֹדָה
בַּשָּׂדֶה. אֵת כָּל עֲבוֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

Zmuszono ich bowiem do szybkiego opuszczenia Egiptu i nie mogąc się ociągać — nie przygotowali sobie więc nawet zapasu żywności na drogę.

Chrzan ten na pamiątkę czego spożywamy?

Na pamiątkę tego, że Egipcjanie zaprawiali goryczą życie przodków naszych w Egipcie, jako powiedziano:

I czynił gorzkiem ich życie przez cieżką pracę przy glinie, cegłach i wszelkich innych pracach w polu. Wszystkie prace, któremi ich obarczali były uciążliwe.

בכל

דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרָיִם· שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם· שֶׁלֹּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בִּלְבָד גָּאַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא אַף אוֹתָנוּ גָּאַל עִמָּהֶם· שֶׁנֶּאֱמַר: וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אוֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֵינוּ:

W każdem pokoleniu powinien się Żyd uważać za jednego z tych, którzy wyszli z Egiptu. Jako powiedziano:

I pouczysz tego dnia syna twojego w sposób następujący: 'Czynię to' przez wdzięczność za łaski, które mi Wiekuisty wyświadczył, gdym opuszczał Egipt. Nie tylko bowiem praojców naszych wyzwolił Święty, niechaj będzie błogosławiony, ale i nas wyzwolił razem z nimi. Jako powiedziano: I nas wyprowadził stamtąd, aby nas wprowadzić do kraju, który przysiągł oddać praojcom naszym.

Zakrywa się macot i bierze się kielich.

לפיכך אנחנו חיבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו. הוציאנו מעבדות לחרות. מיגון לשמחה. מאבל ליום טוב. ומאפלה לאור גדול. ומשעבוד לגאלה. ונאמר לפניו שירה חדשה הללויה:

Dlatego jest naszym obowiązkiem Otaczać wdzięcznością, chwalić, sławić, uświetniać, wywyższać, wieńczyć aureolą piękna, błogosławić i uwielbiać ponad wszystko Tego, który dokonał owych wszystkich cudów dla praojców naszych i dla nas.

On wywiódł nas z niewoli na wolność, ze smutku na radość, z żałoby na dzień świąteczny, z ciemności na jasność świetlaną, z poddaństwa na swobodę. Zaintonujmy więc na Jego cześć nową pieśń „Halleluja"!*)

*) Źródło tej modlitwy w Misznie, rozdz. „Psachim"

הַלְלוּיָהּ

הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה
וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ: רָם עַל
כָּל גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כַּייָ אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי
לָשָׁבֶת: הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימִי מֵעָפָר
דָּל מֵאַשְׁפּוֹת יָרִים אֶבְיוֹן: לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי

Halleluja! *)

Słudzy Wiekuistego — chwalcie imię Jego.

Niechaj imię Adonaj będzie błogosławione odtąd aż na wieki. Od wschodu słońca aż na jego Zachód chwali się imię Wiekuistego. Adonaj góruje nad wszystkiemi ludami — na niebiosach rozpościera się Jego Świetność. Któż jak Wiekuisty, siedząc na Wysokościach, dociera wzrokiem do głębi nieba i nizin ziemi. Z prochu podnosi ubogiego, a biedaka wydobywa ze śmietniska, aby go usadowić obok wielkich i znakomitych swego narodu.

*) Źródło tej modlitwy w Misznie „Psachim"—Do „Hagady", została wstawiona na pamiątkę świątyni, gdyż w czasie jej istnienia, było zwyczajem odmawiać „Halleluja" podczas zarzynania ofiary pesachowej i w czasie spożywania jej.

עַמּוֹ: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

בצאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז: הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב: הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ־מָיִם:

On czyni bezdzietną panią domu wesołą matką wielu dzieci. Halleluja!

Gdy Izrael wyszedł z Egiptu, dom Jakóba z pośród obcego narodu, stał się Jehuda Boga Świątynią, a Izrael jego państwem, Widziało to morze pierzchło, Jordan cofnął się wstecz; góry podskakiwały jak barany, pagórki jak małe jagnięta.

O góry! dlaczego skaczecie jak barany, a wy pagórki — by małe jagnięta?

To przed Panem ty drżysz, ziemio, przed Bogiem Jakóba, który zamienia skałę w jezioro, a głaz w źródło wód.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם · אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ
וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם · וְהִגִּיעָנוּ הַלַּיְלָה
הַזֶּה לֶאֱכָל בּוֹ מַצָּה וּמָרוֹר · כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ יַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים
לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם. שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ וְשָׂשִׂים
בַּעֲבוֹדָתֶךָ · וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים

*) Błogosławionyś, Ty Adonaj, Boże nasz, Królu świata, który wyzwoliłeś nas i praojców naszych z Egiptu i pozwoliłeś się nam doczekać tej nocy, by w niej spożyć przaśniki i chrzan. Pozwólże nam, Wiekuisty, Boże nasz i Boże przodków naszych, doczekać również w spokoju innych dni uroczystych i świąt, które mają nastąpić, jakoteż doznać radości z widoku odbudowy Twego miasta i przywrócenia służby Twojej w Twej Świątyni. Oby nam dane było tam spożywać mięso ofiar zwykłych i pesachowych.

*) Źródło tej modlitwy w Misznie „Psachim".

W sobotę wieczorem:

מִן הַפְּסָחִים וּמִן הַזְּבָחִים) אֲשֶׁר יַגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבַּחֲךָ לְרָצוֹן. וְנוֹדֶה לְּךָ שִׁיר חָדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס שֵׁנִי שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת. לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ. עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

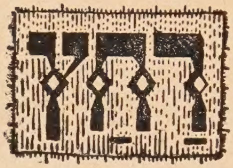
Pije się drugi kielich, opierając się na lewym boku

których krew znowu ściany Twego ołtarza, ku Twej łasce, zrosi. Wówczas zaśpiewamy Ci nowe pieśni dziękczynne za nasze wyzwolenie i oswobodzenie duszy naszej.

Bądź pochwalony Wiekuisty, który wyzwoliłeś **Izraela.**

Bądź pochwalony, Wiekuisty Boże nasz, Królu **wszechświata**, który stworzyłeś owoc winnei latorośli.

RACHAC

RACHAĆ

Myjąc sobie ręce, odmawia się następujące błogosławieństwo.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ · אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם · אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו·
וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם:

Bądź pochwalony, Wiekuisty Boże nasz, Królu wszechświata, który uświęciłeś nas przykazaniami Swoimi i poleciłeś nam umvwanie rąk.

MOJCI

MACA

Pan domu łamie na dwie części wierzchnią macę i mówi :

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת מַצָּה. לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ. עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ· אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם· הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

Bądź pochwalony, Wiekuisty Boże nasz, Królu wszechświata, który wydobywasz chleb z ziemi.

Bierze następnie pozostałą połowę macy środkowej i mówi:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו. וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה:

Bądź pochwalony, Wiekuisty Boże nasz, Królu wszechświata, który poświęciłeś nas Swojemi przykazaniami i poleciłeś nam jeść macę.

MAROR מָרוֹר MAROR

Pan domu bierze sałatę, macza ją w Charoset, mówi następujące błogosławieństwo i spożywa ją. Potem daje z niej część każdemu z obecnych, którzy mówią to samo błogosławieństwo i jedzą.

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת מָרוֹר. לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ. עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו.
וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר:

Bądź pochwalony, Wiekuisty Boże nasz, Królu wszechświata, który nas poświęciłeś Swojemi przykazaniami i poleciłeś nam spożywać gorzkie zioła.

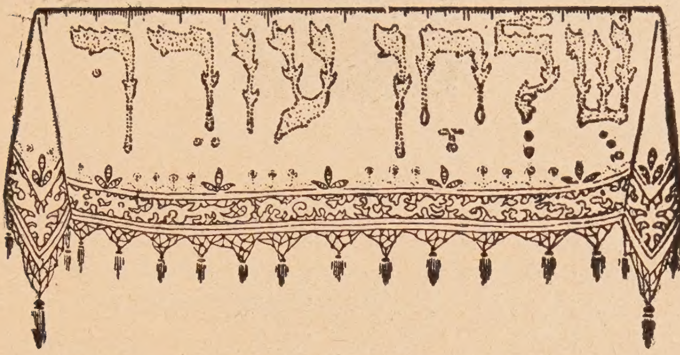
KORECH כּוֹרֵךְ KORECH

Pan domu bierze kawałek z trzeciej macy (spodniej), dodaje do tego kawałek chrzanu i inne gorzkie zioła; poczem odmawia następującą formułkę, bez maczania ich i bez mówienia błogosławieństwa.

זֵכֶר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלֵּל · כֵּן עָשָׂה הִלֵּל בִּזְמַן שֶׁבֵּית
הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם. הָיָה כּוֹרֵךְ (פֶּסַח) מַצָּה וּמָרוֹר
וְאוֹכֵל בְּיַחַד · לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: עַל מַצּוֹת
וּמְרוֹרִים יֹאכְלֻהוּ:

Na pamiątkę świątyni, na wzór Hilela. Tak czynił Hilel za czasów istnienia świątyni (jerozolimskiej): obwijał mięso ofiary pesachowej prześnikami i ziołami gorzkiemi i tak razem z niemi je jadł, by spełnić przepis: „Będą je jedli z prześnikami i z ziołami gorzkiemi".

SZULCHAN ORECH

Zdejmuje się miskę Sederu, nakrywa się do stołu i spożywa się kolację.

CAFON CAFON

Po kolacji pan domu bierze połowę macy, którą schował, je z niej kawałek wielkości oliwki i daje z niej tyleż każdemu z obecnych. Ta połowa macy przybiera nazwę Afikomen.

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן. לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ. עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל׃

MODLITWA PO UCZCIE

Zwierzchnik rodziny, lub jeden z obecnych mówi:

רַבּוֹתַי מִיר וִוילֶען בֶּענְטְשִׁין:

Panowie, odmówmy modły dziękczynne.

Obecni odpowiadają:

יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

Niech imię Wiekuistego będzie pochwalone odtąd aż po wieki.

Przewodniczący znowuż mówi:

בִּרְשׁוּת מָרָנָן וְרַבּוֹתַי נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ:

Za pozwoleniem panów moich (ojca mojego), błogosławmy Tego, który nam daje utrzymanie.

Obecni odpowiadają:

בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

Niech będzie pochwalony Ten, który nam daje utrzymanie i z którego łaski żyjemy.

Przewodniczący powtarza:

בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ!

בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ:

בָּרוּךְ: אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזָּן אֶת הָעוֹלָם
כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים · הוּא נוֹתֵן לֶחֶם
לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ · וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא חָסַר

Bądź pochwalony, Wiekuisty Boże nasz, Królu wszechświata, który żywisz świat cały w dobroci Swojej. W łasce, miłości i miłosierdziu dajesz strawę wszelkiemu ciału, bo wiecznie trwa Twoja łaska. Dzięki Twojej wielkiej dobroci nigdy nam nie brakło i nie zabraknie żywności

לָנוּ · וְאַל יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן לְעוֹלָם וָעֶד בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל·
כִּי הוּא אֵל זָן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל וּמֵטִיב לַכֹּל וּמֵכִין מָזוֹן לְכָל
בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא · בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַזָּן אֶת הַכֹּל:

נוֹדֶה לְּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה. וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם · וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים · וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵנוּ · וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ · וְעַל חֻקֶּיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ · וְעַל חַיִּים חֵן וָחֶסֶד שֶׁחוֹנַנְתָּנוּ · וְעַל אֲכִילַת מָזוֹן שָׁאַתָּה זָן וּמְפַרְנֵס אוֹתָנוּ תָּמִיד · בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה:

Bo Ty żywisz i utrzymujesz wszystko, wyświadczasz dobrodziejstwa każdemu i dostarczasz żywności wszystkim stworzeniom Swoim, które do życia powołałeś. Bądź pochwalony, Wiekuisty, który żywisz wszystko.

Dziękujemy Ci, Wiekuisty, Boże nasz, za to, że oddałeś w dziedzictwo ojcom naszym kraj piękny, obszerny i o żyznej glebie, że wywiodłeś nas, Wiekuisty Boże, z ziemi egipskiej i wybawiłeś nas z domu niewoli. Dzięki Ci za przymierze, którego znak wycisnąłeś na ciele naszem; za prawo Twoje, którego nas nauczyłeś; za ustawy Twe, z któremi nas obznajmiłeś; za życie, łaskę i miłość, któremi nas obdarzyłeś; za jadło i strawy, którem nas karmisz i utrzymujesz ustawicznie co dzień, w każdej porze i o każdej godzinie.

וְעַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ· יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד · כַּכָּתוּב: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ· וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ· עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן:

רַחֵם נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ· עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ· וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ· וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ· וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו· אֱלֹהֵינוּ· אָבִינוּ· רְעֵנוּ· זוּנֵנוּ· פַּרְנְסֵנוּ וְכַלְכְּלֵנוּ וְהַרְוִיחֵנוּ· וְהַרְוַח לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְהֵרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ· וְנָא אַל תַּצְרִיכֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ· לֹא לִידֵי מַתְּנַת בָּשָׂר וָדָם· וְלֹא לִידֵי

Za to wszystko, Wiekuisty, Boże nasz, dziękujemy Ci i chwalimy Cię. Niechaj uwielbione będzie imię Twoje przez usta wszystkich żyjących ustawicznie przez wieki, jak napisano: Gdy zjesz i się nasycisz, będziesz błogosławił Wiekuistego Boga twojego za urodzajną glebę kraju, który ci dał. Bądź pochwalony, Wiekuisty, za glebę i za żywność.

Zmiłuj się, Wiekuisty, Boże nasz, nad Izraelem, ludem Twoim, nad Jerozolimą, miastem Twojem, nad Sjonem, siedzibą świetności Twojej, nad królestwem domu Dawida, pomazańca Twojego i nad przybytkiem wielkim i świętym, który Twojem był zwany imieniem. Boże nasz, Ojcze nasz, bądź pasterzem naszym, karmij nas, utrzymuj nas i zaopatruj nas we wszystkie potrzeby. Daj nam umysł swobodny i oswobódź nas, Wiekuisty Boże, rychło z wszystkich ucisków,

הַלְוָאָתָם · כִּי אִם לְיָדְךָ הַמְּלֵאָה · הַפְּתוּחָה · הַקְּדוֹשָׁה וְהָרְחָבָה· שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ וְלֹא נִכָּלֵם לְעוֹלָם וָעֶד:

Gdy święto wypada w sobotę, mówi się:

רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוַת יוֹם הַשְּׁבִיעִי הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה · כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיךָ · לִשְׁבָּת בּוֹ וְלָנוּחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ · וּבִרְצוֹנְךָ הָנִיחַ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. שֶׁלֹּא תְהֵא צָרָה וְיָגוֹן וַאֲנָחָה בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ · וְהַרְאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּנֶחָמַת צִיּוֹן עִירֶךָ · וּבְבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ · כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַיְשׁוּעוֹת וּבַעַל הַנֶּחָמוֹת:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ · יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ. וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ · וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ · וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ · וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה · לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים · לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם. בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה · זָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה · וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה · וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים טוֹבִים · וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ · וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ · כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

naszych. Nie czyńże nas, o Wiekuisty Boże nasz, zawisłymi, ni od datków ludzi, ni od ich pożyczki, lecz od Twojej, łask pełnej, dla wszystkich otwartej, świętej i szczodrej ręki, abyśmy nigdy nie zostali narażeni na wstyd lub upokorzenie.

וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלָיִם. אָמֵן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הָאֵל אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אַדִּירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ יוֹצְרֵנוּ קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב. רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל. הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב לַכֹּל. שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם. הוּא הֵטִיב. הוּא מֵטִיב. הוּא יֵיטִיב לָנוּ. הוּא גְמָלָנוּ. הוּא גוֹמְלֵנוּ. הוּא יִגְמְלֵנוּ לָעַד. לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרֶוַח. הַצָּלָה וְהַצְלָחָה. בְּרָכָה וִישׁוּעָה. נֶחָמָה פַּרְנָסָה טוֹבָה וְכַלְכָּלָה. וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם. וְכָל טוֹב וּמִכָּל טוּב לְעוֹלָם אַל יְחַסְּרֵנוּ: הָרַחֲמָן. הוּא יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: הָרַחֲמָן. הוּא יִתְבָּרַךְ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: הָרַחֲמָן. הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים. וְיִתְפָּאַר בָּנוּ לָעַד וּלְנֵצַח נְצָחִים. וְיִתְהַדַּר בָּנוּ לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים: הָרַחֲמָן. הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד: הָרַחֲמָן. הוּא יִשְׁבּוֹר עֻלֵּנוּ מֵעַל צַוָּארֵנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ: הָרַחֲמָן. הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרֻבָּה בַּבַּיִת הַזֶּה וְעַל שֻׁלְחָן זֶה שֶׁאָכַלְנוּ עָלָיו: הָרַחֲמָן. הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לַטּוֹב. וִיבַשֶּׂר לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת: הָרַחֲמָן. הוּא יְבָרֵךְ (Dzieci przy stole swoich rodziców) אֶת אָבִי מוֹרִי בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה. וְאֶת אִמִּי מוֹרָתִי בַּעֲלַת הַבַּיִת הַזֶּה (ojciec rodziny) אוֹתִי וְאֶת אִשְׁתִּי וְאֶת

זַרְעִי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לִי. אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זַרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם · אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ · כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב · בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל · כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ כֻּלָּנוּ יַחַד בִּבְרָכָה שְׁלֵמָה · וְנֹאמַר אָמֵן:

בַּמָּרוֹם יְלַמְּדוּ עָלָיו וְעָלֵינוּ זְכוּת · שֶׁתְּהֵא לְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם · וְנִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְיָ וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ · וְנִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

לשבת: הָרַחֲמָן. הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה. לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

הָרַחֲמָן. הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב:

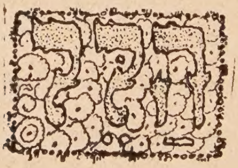
הָרַחֲמָן · הוּא יְזַכֵּנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ · לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו · הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל · וְאִמְרוּ אָמֵן.

יְראוּ אֶת יְיָ קְדוֹשָׁיו. כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו. כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ. וְדוֹרְשֵׁי יְיָ לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב.
הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן. בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּייָ וְהָיָה יְיָ מִבְטַחוֹ. נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי. וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ לָחֶם. יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס שְׁלִישִׁי שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת. לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ. עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

Pije opierając się na lewym boku

Nalewa się czwarty kielich.

Według zwyczaju otwiera się drzwi

שפך חֲמָתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא
יְדָעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ
לֹא קָרָאוּ: כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת
נָוֵהוּ הֵשַׁמּוּ: שְׁפָךְ עֲלֵיהֶם זַעְמֶךָ וַחֲרוֹן אַפְּךָ
יַשִּׂיגֵם: תִּרְדֹּף בְּאַף וְתַשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי יְיָ:

Niechaj gniew Twój spłynie na narody, które Ciebie nie chcą uznać i na państwa, które nie wzywają imienia Twojego. Bo zgładzili Jakóba, pustosząc jego siedziby. Niechaj na nich spłynie srogość Twego gniewu i niech ich dosięgnie zgroza Twego oburzenia. Prześladuj ich gniewem Twoim i zgładź ich z pod niebios Twoich.

לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל חַסְדְּךָ עַל
אֲמִתֶּךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה־נָא אֱלֹהֵיהֶם:
וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב
מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא
יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם
וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא־יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם:
כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח
בַּיְיָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַיְיָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם
הוּא: יִרְאֵי יְיָ בִּטְחוּ בַיְיָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:

Nie nam Adonaj, nie nam, lecz imieniu Twojemu, przysporz czci, w łasce i prawdzie Twojej.

Dlaczegoż miałyby mówić narody: gdzież jest ich Bóg? A Bóg nasz jest w niebie i czyni, co mu się żywnie podoba. Ich srebrne lub złote bożki są dziełem rąk ludzkich: usta mają, a nie mówią; oczy, a nie widzą; uszy, a nie słyszą; nozdrza, a nie wąchają. Mają ręce, a nie dotykają niemi; nogi, a nie chodzą. Gardło ich nie wydaje głosu. Niechaj się do nich upodobnią ich wykonawcy i ci wszyscy, którzy w nich wierzą.

Izraelu, ufaj Bogu!

On jest ich pomocą i tarczą.

Domu Aharona! Ufaj Bogu! On jest ich pomocą i tarczą. Wy, co się obawiacie Wiekuistego, ufajcie Panu Adonaj!

On jest ich pomocą i tarczą.

יְיָ זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית
אַהֲרֹן: יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְיָ הַקְּטַנִּים עִם־הַגְּדוֹלִים: יוֹסֵף יְיָ
עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַייָ עֹשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַייָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם:
לֹא־הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ וְלֹא כָּל־יוֹרְדֵי דוּמָה: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ
יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אָהַבְתִּי כִּי־יִשְׁמַע יְיָ אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי: כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ
לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא: אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי־מָוֶת וּמְצָרֵי
שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא: וּבְשֵׁם־יְיָ אֶקְרָא אָנָּה יְיָ

Pamięta o nas Adonaj i nas błogosławi. On błogosławi dom Izraela. Błogosławi dom Aharona. Błogosławi tych, którzy się go boją, tak wielkich jak i maluczkich. Oby Wiekuisty pomnożył liczbę Waszą i dzieci Waszych. Bądźcie błogosławieni przez Wiekuistego, Twórcę nieba i ziemi.

Niebiosa przeznaczył Adonaj dla siebie, a ziemię oddał do użytku ludzi. Nie zmarli głoszą chwałę Wiekuistego, ani też ci, którzy zstępują do ciszy grobowej. Chwałę Jego głosimy my, odtąd aż po wieki. Halleluja! (Psalm 115). 4

Błogo mi, bo Wiekuisty wysłuchał mego błagalnego głosu. Dał posłuch moim modlitwom — przez całe życie moje wzywać będę Jego pomocy. Gdy mnie nawiedza śmiertelna zmora, gdy się na mnie uwezmą piekielne moce, gdy doznam biedy i smutku, wówczas wzywam pomocy Bożej.

מַלְּטָה נַפְשִׁי: חַנּוּן יְיָ וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: שֹׁמֵר פְּתָאִים
יְיָ דַּלֹּתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כִּי יְיָ גָּמַל
עָלָיְכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן דִּמְעָה אֶת־
רַגְלִי מִדֶּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הֶאֱמַנְתִּי כִּי
אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב:

מָה אָשִׁיב לַייָ כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה־נָּא לְכָל
עַמּוֹ: יָקָר בְּעֵינֵי יְיָ הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו: אָנָּה יְיָ כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ

O Adonaj, ocal mą duszę. A Wiekuisty jest łaskawy i sprawiedliwy, więc lituje się nad nami. Adonaj strzeże maluczkich. Byłem nędzarzem, a On mnie zbawił. Uspokój się duszo moja, gdyż sprzyja ci dobrodziejstwo Boże.

Ponieważ wybawiłeś Panie duszę moją od śmierci, oczom moim zaoszczędziłeś łez, a nogę moją ustrzegłeś przed upadkiem — będę i więc i nadal kroczył przed Tobą w krainie życia. Ożywia mnie wiara nawet w chwilach, gdy mówię: czuję się bardzo przygnębiony. Tylko wskutek nierozwagi wyrzekłem słowa: Wszystko co ludzkie jest znikome.

Jakże odwdzięczę się Wiekuistemu za wszystkie dobrodziejstwa, które mi wyświadczył. Podniosę puhar zbawienia i wygłoszę toast ku chwale Pana Adonaj. Wszystko, co ślubowałem Wiekuistemu, spełnię w obecności całego ludu Jego. Nieobojętną jest Panu, Adonaj, śmierć jego pobożnych. Błagam Cię więc, o Wiekuisty, wszak jestem sługą Twoim, wsza-

אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן־אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה נָּא לְכָל־עַמּוֹ: בְּחַצְרוֹת בֵּית יְיָ בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָיִם. הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּ אֶת יְיָ כָּל גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים: כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת יְיָ לְעוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַייָ כִּי-טוֹב	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמַר־נָא יִשְׂרָאֵל	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא בֵית אַהֲרֹן	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

kżem Twój sługa, syn służebnicy Twojej; ongiś wyzwoliłeś mnie z okowów, które mnie więziły. Złożę Ci ofiarę dziękczynną i imienia Pana Adonaj zawsze wzywać będę. Wszystko, co ślubowałem Wiekuistemu, spełnię w obecności całego ludu Jego, w kruchtach domu Bożego, pośród ciebie Jeruszalajim. Halleluja! (Psalm 116).

Chwalcie Pana Adonaj wszystkie ludy, uwielbiajcie Go wszystkie narody, bo włada nad nami łaska Jego, a prawda Wiekuistego jest wieczna. (Psalm 117) Dziękujcie Panu Adonaj, gdyż jest dobrotliwy.

Niechaj to głosi Izrael:
Niechaj to głosi dom Aharona:
Niechaj to głoszą bogobojni:
Bo przez wieki trwa łaska Jego!!

מִן־הַמֵּצַר קָרָאתִי יָּהּ עָנָנִי בַמֶּרְחַבְיָה: יְיָ לִי לֹא אִירָא
מַה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְיָ לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי:
טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטֹחַ בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטֹחַ
בִּנְדִיבִים: כָּל־גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי
גַם־סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי כִדְבוֹרִים דֹּעֲכוּ
כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַייָ
עֲזָרָנִי· עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה
בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יְיָ רוֹמֵמָה יְמִין
יְיָ עֹשָׂה חָיִל: לֹא־אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי־יָהּ: יַסֹּר

W udręce wzywałem Bożej pomocy, a w odpowiedzi na me wołanie uzyskałem swobodę. Gdy Adonaj jest ze mną, niczego się nie obawiam — cóż złego bowiem może mi zrobić śmiertelnik. Kiedy Wiekuisty jest wśród tych, którzy mnie wspomagają, nasycę mój wzrok upadkiem nieprzyjaciół moich. Lepiej oddać się w opiekę Panu Adonaj, niż ufać człowiekowi. Lepiej się w opiekę oddać Wiekuistemu, niż ufać możnym. Mogą mnie zewsząd otoczyć wszyscy poganie, przysięgam na Boga!, że ich spotka zagłada — mogą mnie zewsząd otoczyć i osaczyć — w imię Wiekuistego! — ja ich zgładzę! Mogą mnie zewsząd otoczyć jak pszczoły — zgasną jednak jak krzak płonących cierni — klnę się na Boga, że ich spotka zagłada. Pchnąłeś mnie silnie, wrogu, by mnie obalić, lecz Wiekuisty powstrzymał mnie od upadku. Adonaj jest moją potęgą i zwycięską pieśnią. Jemu zawdzięczam

יִסְּרַנִּי יָּהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אָבֹא
בָם אוֹדֶה יָהּ: זֶה־הַשַּׁעַר לַיָי צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: אוֹדְךָ כִּי
עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: אודך אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה
לְרֹאשׁ פִּנָּה: אבן מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ:
מאת זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זה

אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא: אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָּא: אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָּא:

me zbawienie. Głosy nadziei i pieśni zwycięstwa rozbrzmiewają w namiotach sprawiedliwych: prawica Wiekuistego odnosi bowiem tryumf. Prawica Wiekuistego jest wysoko wzniesiona, prawica Wiekuistego tryumfuje. Nie umrę, — owszem żyć będę, aby opiewać czyny Boga.

Pan chce mnie tylko skarcić, ale mnie nie skarże na śmierć. Otwórzcie mi wrota gmachu sprawiedliwości, a wejdę doń, by chwalić Wiekuistego. Oto są wrota Boże — przechodzą nimi sprawiedliwi.

Dziękuję Ci Panie, żeś mnie wysłuchał i stałeś się mojem zbawieniem. Kamień, którym budowniczy wzgardzili, stał się kamieniem węgielnym. Dziełem Pana Adonaj, jest to, co uchodzi za cud w oczach naszych. Dzień ten wyznaczył Wiekuisty, dla naszej radości i naszego wesela.

O Adonaj, użycz nam zbawienia! O Adonai, użycz nam zbawienia! O Adonaj, uczyń nas szczęśliwymi; O Adonaj, uczyń nas szczęśliwymi!

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ: ברוך אֵל יְיָ וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אל אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: אלי הודו לַייָ כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעוֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעוֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

— Błogosławiony kto przybywa w imię Wiekuistego, błogosławimy was w domu Pana Adonaj

— Adonaj jest Bogiem i przyświeca nam. Uwieńczcie bydło ofiarne mirtami i przyprowadźcie je do rogów ołtarza.

— Tyś Bogiem moim — Ciebie chwalić będę. Tyś Panem moim — Ciebie będę wywyższać.

Złóżcie dzięki Wiekuistemu, gdyż jest dobrotliwy, bo łaska Jego trwa przez wieki.

לְעוֹשֵׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְגוֹזֵר יַם סוּף לִגְזָרִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְיַם סוּף	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדוֹלִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

Pogrążył Faraona i wojsko jego w Morzu Czerwonem:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który prowadził lud swój przez pustynię:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który poraził królów potężnych:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
I zabił Królów możnych:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Sychona, króla Emorejskiego:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
I Oga, króla Baszanu:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
I oddał ich kraj Izraelowi w posiadłość:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
I wyswobodził nas od wrogów naszych:
Bo łaska Jego trwa na wieki,

Złóżcie dzięki Panu Adonaj, gdyż jest dobrotliwy:
Bo łaska Jego trwa na wieki, *)
Złóżcie dzięki Bogu Bogów:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Złóżcie dzięki Panu Panów:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który sam wielkich dokonywa cudów:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który stworzył niebiosa rozumem:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który rozpostarł lądy nad wodami:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który stworzył wielkie światła:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Słońce do panowania we dnie:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Księżyc i gwiazdy do panowania w nocy:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który poraził Egipcjan pierworodnych:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który wywiódł Izraela z pośród nich:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Mocarną dłonią i wyciągniętem ramieniem:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który Morze Czerwone rozciął na kawały:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
I przeprowadził Izraela przez środek jego:
Bo łaska Jego trwa na wieki,

*) Pieśń śpiewana w Swiątyni po wielkim zwycięstwie. — Każdy wiersz dzieli się na dwie części: pierwszą odmawiał przewodniczący chóru, a chór odpowiadał mu za każdym razem: „Bo łaska jego trwa przez wieki".

וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

נִשְׁמַת כָּל־חַי תְּבָרֵךְ אֶת־שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. וְרוּחַ כָּל־בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ

W posiadłość Izraelowi słudze Swemu:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który o nas pamiętał, gdyśmy byli poniżeni:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Temu, który daje żywność wszystkim stworzeniom:
Bo łaska Jego trwa na wieki,
Złóżcie dzięki Bogu niebios:
Bo łaska Jego trwa na wieki, (Psalm 136).

Duch każdej istoty żyjącej niechaj chwali imię Twoje, Adonaj Boże nasz, a duch wszelkiego ciała niechaj uświetnia i wynosi ustawicznie ponad inne pamięć o Tobie, Królu nasz. Z wieków na wieki Tyś jest Bogiem, a prócz Ciebie nie mamy innego Króla,

גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ · פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס וְעוֹנֶה וּמְרַחֵם · בְּכָל־
עֵת צָרָה וְצוּקָה אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה ·
אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים · אֱלוֹהַּ כָּל־בְּרִיּוֹת · אֲדוֹן כָּל־
תּוֹלָדוֹת · הַמְהֻלָּל בְּרוֹב הַתִּשְׁבָּחוֹת · הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד
וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים · וַיָי לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן ·
הַמְעוֹרֵר יְשֵׁנִים · וְהַמֵּקִיץ נִרְדָּמִים · וְהַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים · וְהַמַּתִּיר
אֲסוּרִים · וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים · וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים ·
לְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים · אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה
כַּיָּם · וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו · וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי

Oswobodziciela i Zbawcy, który wyzwala, ocala, utrzymuje i lituje się w każdym wypadku biedy i ucisku. Nie mamy innego Króla prócz Ciebie. Ty jesteś Bogiem najpierwszych i najpotężniejszych pokoleń. Bogiem najpierwszych i najpoźnieszych pokoleń. jów, którego się wielbi mnóstwem pieśni pochwalnych, Ty kierujesz w łasce Swym światem, a tworami Swojemi w miłosierdziu. Wiekuisty, który nie śpisz i drzemiesz, który budzisz do życia śpiących i ocucasz pogrążonych we śnie, przywracasz niemym mowę, rozwiązujesz związanych, wspierasz upadających i prostujesz pochylonych. Tobie samemu tylko składamy, dzięki. Gdyby usta nasze obfitowały w pieśni dziękczynne, jak ocean w wodę; gdyby język nasz mógł nucić śpiewy tak głośne, jak szum morskich bałwanów; gdyby wargi nasze mogły chwałę Twą rozszerzyć tak daleko, jak daleko sięgają niebiosa; gdyby oczy,

רָקִיעַ · וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ · וְיָדֵינוּ פְרוּשׂוֹת
כְּנִשְׁרֵי שָׁמָיִם · וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת—אֵין אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִים
לְהוֹדוֹת לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וּלְבָרֵךְ אֶת־שְׁמֶךָ
מַלְכֵּנוּ · עַל אַחַת מֵאָלֶף אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת
פְּעָמִים · נִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם־אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ·
מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ · וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ·
בְּרָעָב זַנְתָּנוּ · וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ · מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ · וּמִדֶּבֶר
מִלַּטְתָּנוּ · וּמֵחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים דִּלִּיתָנוּ : עַד־הֵנָּה
עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ · וְלֹא־עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ · וְאַל־
תִּטְּשֵׁנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לָנֶצַח · עַל־כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ · וְרוּחַ

nasze świeciły jak słońce i księżyc; gdyby ręce nasze docierały tak wysoko ku niebu, jak lot orłów, a nogi naze były szybsze od biegu łań — nie bylibyśmy jeszcze dostatecznie przygotowani do dziękowania Ci, Wiekuisty Boże nasz i Boże ojców naszych, i do błogosławienia imienia Twojego za jedno nawet z tysiąca tysięcy miljardów dobrodziejstw, któreś ojcom naszym i nam wyświadczył. Wyzwoliłeś nas, Wiekuisty Boże nasz, z Egiptu i wyswobodziłeś nas z domu niewoli; żywiłeś nas w czasie głodu, dostarczając nam pożywienia do syta; ocaliłeś nas od miecza; ustrzegłeś przed chorobami niebezpiecznemi i długotrwałemi. Dotychczas wspomagało nas miłosierdzie Twoje i nie opuściły nas łaski Twoje i tak nas, Wiekuisty Boże nasz, nigdy nie opuścisz. Dlatego członki, między któremi funkcje naszego ciała rozdzieliłeś, duch i dusza, które w nas

וְנִשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּינוּ · וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ · הֵן הֵם
יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ
וְיַמְלִיכוּ אֶת־שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ. כִּי כָל־פֶּה לְךָ יוֹדֶה ·
וְכָל־לָשׁוֹן לְךָ תִשָּׁבַע · וְכָל־בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע ·
וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִשְׁתַּחֲוֶה · וְכָל־הַלְּבָבוֹת יִירָאוּךָ ·
וְכָל־קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ · כַּדָּבָר שֶׁכָּתוּב · כָּל עַצְמוֹתַי
תֹּאמַרְנָה יְיָ מִי כָמוֹךָ · מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ · וְעָנִי וְאֶבְיוֹן
מִגּוֹזְלוֹ . מִי יִדְמֶה־לָּךְ וּמִי יִשְׁוֶה־לָּךְ וּמִי יַעֲרָךְ־לָךְ. הָאֵל
הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא · אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ .
נְהַלֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וּנְבָרֵךְ אֶת־שֵׁם קָדְשֶׁךָ · כָּאָמוּר :
לְדָוִד · בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְיָ · וְכָל־קְרָבַי אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ :

chnąłeś i język, który umieściłeś w ustach naszych, niechaj Ci one wszystkie dziękują, niechaj Cię błogosławią, chwalą, sławią, wywyższają i wielbią, przyznając imieniu Twojemu świętość i królewskość, królu nasz. Zaiste niech Ci wszystkie usta składają dzięki, każdy język przysięga (wierność); niechaj każde kolano klęka przed Tobą, wszystko co ma postawę dumnie wzniesioną, korzy się przed obliczem Twojem; niechaj Cię wszystkie serca wielbią i wszystkie nasze organy Ci śpiewają, jak napisano: „Wszystkie członki moje niechaj mówią: Wiekuisty, któż Ci dorówna? Tobie, który wybawisz uciśnionego z ręki mocniejszego od niego, biednego i nędznego z rąk ciemięzcy. Któż Tobie dorówna? Któż może być Tobie podobnym? Któż może się z Tobą mierzyć, Boże wielki potężny i groźny, Boże najwyższy, Stwórco nieba i ziemi?" Będziemy Cię sławić, będziem chwalić, wielbić i błogosławić święte

הָאֵל בְּתַעֲצֻמוֹת עֻזֶּךָ · הַגָּדוֹל בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ · הַגִּבּוֹר לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ · הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא:

שׁוֹכֵן עַד מָרוֹם וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכָתוּב: רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיָי · לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה · בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְהַלָּל · וּבְדִבְרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ · וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמָם וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְקַדָּשׁ:

וּבְמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל · בְּרִנָּה יִתְפָּאַר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר · שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל־הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ. יָי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ · לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס · עַל כָּל־דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן־יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ:

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ · הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ · כִּי לְךָ נָאֶה יָי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ · שִׁיר וּשְׁבָחָה הַלֵּל וְזִמְרָה עֹז וּמֶמְשָׁלָה נֶצַח · גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה. תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת. קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת · בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

---

imię Twoje, jako powiedziane u Dawida: „Błogosław, duszo moja, Wiekuistego i wszystkie wnętrzności moje niechaj wielbią święte imię Jego".

Ty jesteś Wszechmogącym, dzięki wielkości Twej potęgi; Wielkim dzięki świetności imienia Twojego, Wiecznie **Silnym i Groźnym** dzięki Twym dziełom, bojaźń wzbudzającym o Królu, który siedzisz na wzniosłym i majestatycznym tronie!

On króluje wiecznie — **Wzniosłe** i **Święte** jest imię Jego. Śpiewajcie sprawiedliwi — podług Pisma Świętego — chwałę Wiekustemu; prawym przystoi wielbić Go.

Niech Cię usta prawych chwalą;
Niech Cię słowa sprawiedliwych błogosławią;
Niech Cię język pobożnych wywyższa;
Niechaj świętobliwi głoszą świętość Twoją.

A na zgromadzeniach myrjadów ludu Twego domu, Izraela, wysławianem bywa śpiewem imię Twoje, Królu nasz, w każdym pokoleniu; bo to jest obowiązkiem wszystkich stworzeń względem Ciebie Adonaj, Boże nasz i Boże ojców naszych: składać Ci dzięki, Ciebie sławić, wychwalić, uświetniać, wywyższać, uwielbiać, błogosławić, Cię opiewać i Tobie śpiewać podług wszystkich słów pieśni i śpiewów pochwalnych Dawida, syna Jiszaja, sługi Twego i pomazańca.

Niech będzie pochwalone imię Twoje na wieki, Królu nasz, Boże. Władco wielki i święty na niebie i ziemi; bo Tobie przystoi, Wiekuisty Boże nasz i Boże ojców naszych, pieśń i chwała, hymn i śpiew, potęga i władza, zwycięstwo i wielkość, wszechmoc, sława i świetność, świętość i godność Królewska, błogosławienie i dziękczynienie odtąd aż na wieki.

יְהַלְלוּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ· וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ· וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ· וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ· וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ· וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ· כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר· כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס רְבִיעִי שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת· לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ. עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן.

Pijąc opiera się na lewym boku.

Niechaj Cię chwalą, Wiekuisty Boże nasz, wszystkie Twoje twory. Niechaj pobożni Twoi, cnotliwi, wykonywający wolę Twoją, i cały lud Twój, dom Izraela, śpiewami Ci dziękują i Cię błogosławią. Niechaj Cię uwielbiają, wysławiają, wywyższają, uświetniają, przyznając świętość i panowanie imieniu Twemu. Królu nasz. Bo Tobie dziękować jest miło, a Twojemu imieniu chwałę śpiewać jest przyjemnie, gdyż z wieków na wieki Tyś Bogiem.

Bądź pochwalony, Wiekuisty Boże nasz, Królu wszechświata, który stworzyłeś owoc winnicy.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן. וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה. וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה. שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ. לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ. רַחֶם נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. וְעַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הֵיכָלֶךָ. וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ. וְשַׂמְּחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ. וְנֹאכַל מִפִּרְיָהּ. וְנִשְׂבַּע מִטּוּבָהּ. וּנְבָרֶכְךָ עָלֶיהָ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה. (בְּשַׁבָּת: רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה) וְשַׂמְּחֵנוּ בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. כִּי אַתָּה יְיָ טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל. וְנוֹדֶה לְּךָ עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן:

Bądź pochwalony Adonaj Boże nasz, Królu wszechświata, za winnicę i owoc winnicy, za plony pola, oraz za miły, piękny i obszerny kraj, który raczyłeś łaskawie oddać w dziedzictwo przodkom naszym, by spożywali jego płody i nasycili się jego błogiemi darami. Zmiłujże się, Wiekuisty Boże nasz, nad Izraelem, ludem Twoim; nad Sjonem, siedzibą wspaniałości Twojej; nad ołtarzem Twoim i nad Świątynią Twoją. Odbuduj Jeruzalem, gród święty, rychło za czasów naszych; wprowadź nas znowu do niego i rozwesel nas jego wspaniałą budową; tam spożywać będziemy jego płody, nasycimy się jego wybornemi plonami i chwalić Cię będziemy za to w świętości i w czystości. (W sobotę: racz łaskawie pokrzepić nas w ten dzień soboty). Rozwesel nas w ten dzień święta przaśników; bo Ty, Wiekuisty, jesteś łaskawym i dobroczyńcą dla wszystkich a my składamy Ci dzięki za kraj ten i za owoc winnicy.

Bądź pochwalony, Wiekuisty, za kraj ten i za owoc winnicy.

נִרְצָה

חֲסַל סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ. כְּכָל מִשְׁפָּטוֹ
וְחֻקָּתוֹ. כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ.
כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ. זָךְ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה. קוֹמֵם קְהַל
עֲדַת מִי מָנָה. בְּקָרוֹב נַהֵל נִטְעֵי כַנָּה.
פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה.

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם

Skończony ceremonjał sederu w należytym porządku, podług wszelkich przepisów i zwyczajów. Oby nam danym było odprawiać go i na przyszłość w takim porządku, w jakim to dziś uczyniliśmy. Przenajczystszy, królujący w niebie, podnieś znowu z upadku lud Twój, ogniś liczny. Zbliż do Sjonu i wprowadź doń, przy odgłosie pieśni, wyzwolonych wybrańców Twoich, których nazwano latoroślami Twemi.

Na przyszły rok w Jerozolimie!!

וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה

W pierwszą noc święta Pesach odmawia się:

אָז רוֹב נִסִּים הִפְלֵאתָ בַּלַּיְלָה. בְּרֹאשׁ אַשְׁמֹרֶת זֶה הַלַּיְלָה·
גֵּר צֶדֶק נִצַּחְתּוֹ כְּנֶחֱלַק לוֹ לַיְלָה· וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: דַּנְתָּ
מֶלֶךְ גְּרָר בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה. הִפְחַדְתָּ אֲרַמִּי בְּאֶמֶשׁ לַיְלָה· וַיָּשַׂר
יִשְׂרָאֵל לְמַלְאָךְ וַיּוּכַל לוֹ לַיְלָה· וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: זֶרַע
בְּכוֹרֵי פַתְרוֹס מָחַצְתָּ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה· חֵילָם לֹא מָצְאוּ בְּקוּמָם
בַּלַּיְלָה· טִיסַת נְגִיד חֲרֹשֶׁת סִלִּיתָ בְּכוֹכְבֵי לַיְלָה· וַיְהִי בַּחֲצִי
הַלַּיְלָה: יָעַץ מְחָרֵף לְנוֹפֵף אִוּוּי הוֹבַשְׁתָּ פְגָרָיו בַּלַּיְלָה· כָּרַע

Stało się tedy o północy.

Ongiś licznych dokonałeś cudów w nocy.
Na początku pierwszej straży tejże nocy.
Wzmocniłeś szeregi sprawiedliwego przybysza.
(Abrahama), gdy je podzielił w nocy.
Sądziłeś króla Geraru wśród snu w nocy.
Rzuciłeś postrach na Aramejczyka w pomroce nocy.
Izrael (Jakób) walczył z aniołem i pokonał go w nocy.
Stało się tedy o północy.
Pierworodnych Egipcjan poraziłeś wśród nocy.
Bogactw swych nie znaleźli, gdy się obudzili w nocy.
Sięgającą wyżyn potęgę księcia miasta Charoszet (Sisry) zdeptałeś przy pomocy walczących z nim gwiazd nocy.
Stało się tedy o północy.

בֵּל וּמַצָּבוֹ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה. לְאִישׁ חֲמוּדוֹת נִגְלָה רָז חֲזוֹת
לַיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: מִשְׁתַּכֵּר בִּכְלֵי קֹדֶשׁ נֶהֱרַג בּוֹ
בַּלַּיְלָה. נוֹשַׁע מִבּוֹר אֲרָיוֹת פּוֹתֵר בִּעֲתוּתֵי לַיְלָה. שִׂנְאָה
נָטַר אֲגָגִי וְכָתַב סְפָרִים בַּלַּיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: עוֹרַרְתָּ
נִצְחֲךָ עָלָיו בְּנֶדֶד שְׁנַת לַיְלָה. פּוּרָה תִדְרוֹךְ לְשׁוֹמֵר מַה
מִלַּיְלָה. צָרַח כַּשּׁוֹמֵר וְשָׂח אָתָא בֹקֶר וְגַם לַיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי
הַלַּיְלָה: קָרֵב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה. רָם הוֹדַע
כִּי לְךָ הַיּוֹם אַף לְךָ הַלַּיְלָה. שׁוֹמְרִים הַפְקֵד לְעִירְךָ כָּל
הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. תָּאִיר כְּאוֹר יוֹם חֶשְׁכַת לַיְלָה.

וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה:

Bluźnierca (Sanheryb) postanowił podnieść swą rękę na Jerozolimę, lecz zawstydziłeś go, wyciąwszy w pień jego wojsko w nocy.

Runął Baal wraz z podstawą swoją wśród ciemności nocy.

Najmilszemu z mężów — Danielowi — objawiła się tajemnicza zjawa w nocy.

Stało się tedy o północy.

Ten, który się z naczyń świętych upił (Baltazar), został zabity tejże samej nocy.

(Daniel) wybawiony z lwiej jamy, tłómaczył straszliwe widzenia senne w nocy.

Agagita — Haman, żywiąc w sercu nienawiść rozpisał okólniki, nakazujące zgładzenia Żydów w nocy.

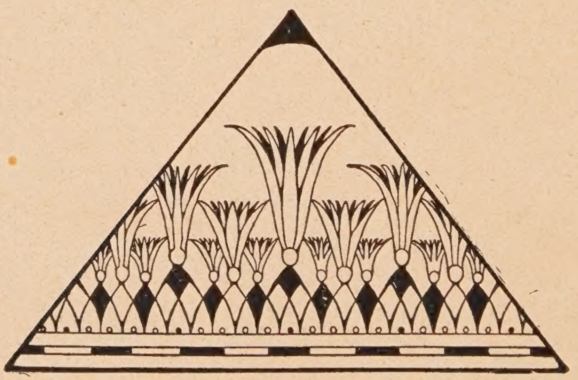
Stało się tedy o północy.

Lecz odniosłeś zwycięstwo nad jego złemi zamysły, odpędziwszy sen z oczu króla Ahaswera . **w nocy.**
Przydepcz tłocznię dla wyczekującego końca **nocy.**
Wezwij nas, jako stróż Izraela, i ogłoś: zaświtała jutrznia po długiej **nocy.**
Spraw, by rychło nadszedł ów dzień, który niema nazwy dnia, ani **nocy.**
Wszechmogący, daj poznać, że jesteś Panem dnia i **nocy.**
Wyznacz strażników w Twej stolicy we dnie i **nocy.**
Rozjaśnij światłością dnia — ciemność **nocy.**

Stało się tedy o północy.

*) Każdy z wierszy tej pieśni zaczyna się w oryginale od jednej z liter, w porządku alfabetycznym. Autorowi chodziło o przedstawienie tych wszystkich cudów, które się zdarzyły Żydom w nocy i w święto Pesach.

Domniemanymi jej twórcami są albo R. Josejf Tow Elem albo R. Janai.

וּבְכֵן וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח

Ten ustęp odmawia się w drugą noc sederową

אֹמֶץ גְּבוּרוֹתֶיךָ הִפְלֵאתָ בַּפֶּסַח. בְּרֹאשׁ כָּל מוֹעֲדוֹת נִשֵּׂאתָ
פֶּסַח. גִּלִּיתָ לְאֶזְרָחִי חֲצוֹת לֵיל פֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:
דְּלָתָיו דָּפַקְתָּ כְּחֹם הַיּוֹם בַּפֶּסַח. הִסְעִיד נוֹצְצִים עֻגוֹת
מַצּוֹת בַּפֶּסַח. וְאֶל הַבָּקָר רָץ זֵכֶר לְשׁוֹר עֵרֶךְ פֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם
זֶבַח פֶּסַח: זֹעֲמוּ סְדוֹמִים וְלֹהֲטוּ בָּאֵשׁ בַּפֶּסַח. חֻלַּץ לוֹט
מֵהֶם וּמַצּוֹת אָפָה בְּקֵץ פֶּסַח. טִאטֵאתָ אַדְמַת מֹף וְנֹף
בְּעָבְרְךָ בַּפֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח: יָהּ רֹאשׁ כָּל אוֹן מָחַצְתָּ
בְּלֵיל שִׁמּוּר פֶּסַח. כַּבִּיר עַל בֵּן בְּכוֹר פָּסַחְתָּ בְּדַם פֶּסַח.
לְבִלְתִּי תֵּת מַשְׁחִית לָבֹא בִּפְתָחַי בַּפֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

A tak mówcie o święcie Pesach

Cudowną wielkość Twej potęgi okazałeś w dzień święta **Pesach**

Ponad wszystkie inne święta wywyższyłeś Święto **Pesach.**

Abrahamowi objawiłeś przyszłe cuda północy święta **Pesach.**

Odwiedziłeś go w południe święta **Pesach.**

Uraczył on świetlanych aniołów przaśnikami w dzień święta **Pesach.**

W pośpiechu przyrządził bydło, przewidując przyszłe ofiary święta **Pesach.**

Sodomczycy oburzyli Boga i spłonęli w święto **Pesach.**

Z pośród nich ocalał tylko Lot, który upiekł przaśniki (dla aniołów) w święto **Pesach.**

מְסֻגֶּרֶת סֻגָּרָה בְּעִתּוֹתֵי פֶּסַח · נִשְׁמְדָה מִדְיָן בִּצְלִיל שְׂעוֹרֵי
עֹמֶר פֶּסַח · שֹׂרְפוּ מִשְׁמַנֵּי פוּל וְלוּד בִּיקַד יְקוֹד פֶּסַח · וַאֲמַרְתֶּם
זֶבַח פֶּסַח: עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לַעֲמוֹד עַד גָּעָה עוֹנַת פֶּסַח · פַּס
יַד כָּתְבָה לְקַעֲקֵעַ צוּל בַּפֶּסַח · צָפֹה הַצָּפִית עָרוֹךְ הַשֻּׁלְחָן
בַּפֶּסַח · וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח: קָהָל כִּנְּסָה הֲדַסָּה צוֹם לְשַׁלֵּשׁ
בַּפֶּסַח · רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע מָחַצְתָּ בְּעֵץ חֲמִשִּׁים בַּפֶּסַח · שְׁתֵּי

Obróciłeś w perzynę krainy Mor (Memris) i Nof, przechodząc tamtędy w święto **Pesach.**
Głowę każdego pierworodnego (Egipcjanina) zgruchotałeś wśród nocy święta **Pesach.**
Lecz pierworodnego syna Twego (Izraela) oszczędziłeś, Wszechmogący, zapomocą znaku krwi ofiarnej święta **Pesach.**
Nie pozwalając duchom zniszczenia przekroczyć podwoi moich w święto **Pesach.**
Miasto warowne (Jericho) zostało zdobyte w **Pesach.**
Midjan został zgładzony dzięki ofierze ciasta jęczmiennego Omeru, składanej w **Pesach.**
Bohaterowie Pul i Lud (wodzowie Sanheryba) spłonęli na stosie ofiarnym święta **Pesach.**
Jeszcze dzień zabawił (Sanheryb) w Nob (koło Jerozolimy), gdy nastało święto **Pesach.**
Niewidzialna ręka, kreśląc znaki, przepowiadała upadek Babilonu w dzień święta **Pesach.**
Ustawiono straż, nakrywając do stołu w dzień święta **Pesach.**

אֱלֹהָ רֶגַע תָּבִיא לְעוּצִית בַּפֶּסַח עֹז יָדְךָ וְתָרוּם יְמִינְךָ
בְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג פֶּסַח · וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה:

אַדִּיר בִּמְלוּכָה · בָּחוּר כַּהֲלָכָה · גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ · לְךָ וּלְךָ · לְךָ כִּי לְךָ · לְךָ אַף לְךָ · לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה · כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה: דָּגוּל בִּמְלוּכָה · הָדוּר כַּהֲלָכָה · וָתִיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ · לְךָ וּלְךָ — —: זַכַּאי בִּמְלוּכָה · חָסִין כַּהֲלָכָה · טַפְסְרָיו יֹאמְרוּ לוֹ · לְךָ וּלְךָ — —: יָחִיד בִּמְלוּכָה · כַּבִּיר כַּהֲלָכָה · לִמּוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ · לְךָ וּלְךָ — —: מֶלֶךְ בִּמְלוּכָה · נוֹרָא כַּהֲלָכָה · סְבִיבָיו יֹאמְרוּ לוֹ · לְךָ וּלְךָ — —: עָנָו בִּמְלוּכָה · פּוֹדֶה כַּהֲלָכָה · צַדִּיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ · לְךָ וּלְךָ — —: קָדוֹשׁ בִּמְלוּכָה · רַחוּם כַּהֲלָכָה · שִׁנְאַנָּיו יֹאמְרוּ לוֹ · לְךָ וּלְךָ — —: תַּקִּיף בִּמְלוּכָה · תּוֹמֵךְ כַּהֲלָכָה · תְּמִימָיו יֹאמְרוּ לוֹ ·

לְךָ וּלְךָ · לְךָ כִּי לְךָ · לְךָ אַף לְךָ · לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה ·
כִּי לוֹ נָאֶה · כִּי לוֹ יָאֶה:

Estera zebrała lud, celem ustanowienia trzydniowego postu, w dzień święta **Pesach.**
Rodzinę złoczyńcy (Hamana) skazałeś na powieszenie, na szubienicy, 50 łokci wysokiej, w dzień święta **Pesach.**

אַדִּיר הוּא · יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב · בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב· אֵל בְּנֵה· אֵל בְּנֵה· בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב: בָּחוּר הוּא· גָּדוֹל הוּא · דָּגוּל הוּא· יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב · בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה. הָדוּר הוּא · וָתִיק הוּא · זַכַּאי הוּא · חָסִיד הוּא · יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב · בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה. טָהוֹר הוּא · יָחִיד הוּא · כַּבִּיר הוּא · לָמוּד הוּא · מֶלֶךְ הוּא · נוֹרָא הוּא · סַגִּיב הוּא· עִזּוּז הוּא. פּוֹדֶה הוּא · צַדִּיק הוּא · יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב· בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה קָדוֹשׁ הוּא · רַחוּם הוּא · שַׁדַּי הוּא · תַּקִּיף הוּא · יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב · בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה.

Mocarny, wkrótce Swój przybytek odbuduje.
Już wkrótce, już wkrótce — jeszcze za naszych dni.

Wznieśże z gruzów, Panie mój,
Już wkrótce Twój święty przybytek.

Najdoskonalszy, wielki, majestatyczny,
Przybytek Swój Święty wkrótce odbuduje.
Już wkrótce, już wkrótce — jeszcze za naszych dni.

Urokiem promienny, najwierniejszy, najczystszy
Przybytek Swój Święty wkrótce odbuduje.
Już wkrótce, już wkrótce — jeszcze za naszych dni.

Najprawdziwszy, najmędrszy, jedyny
Przybytek Swój Święty wkrótce odbuduje.
Już wkrótce, już wkrótce — jeszcze za naszych dni.

Wszechwładny, najmędrszy Król królów
Przybytek Swój Święty wkrótce odbuduje.
Już wkrótce, już wkrótce — jeszcze za naszych dni.

אֶחָד מִי יוֹדֵעַ · אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁנַיִם מִי יוֹדֵעַ · שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁלֹשָׁה מִי יוֹדֵעַ · שְׁלֹשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ · שְׁלֹשָׁה אָבוֹת · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

אַרְבַּע מִי יוֹדֵעַ · אַרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ · אַרְבַּע אִמָּהוֹת · שְׁלֹשָׁה אָבוֹת · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

Wszechwładny, najwznioślejszy, najdzielniejszy
Przybytek Swój Święty wkrótce odbuduje.
Już wkrótce, już wkrótce — jeszcze za naszych dni.

Zbawca, najsprawiedliwszy, najświętszy
Przybytek Swój Święty wkrótce odbuduje.
Już wkrótce, już wkrótce — jeszcze za naszych dni.

Najmiłosierniejszy, wszechpotężny Obrońca
Przybytek Swój Święty wkrótce odbuduje
Już wkrótce, już wkrótce — jeszcze za naszych dni.

— Co jest jedyne — któż mi odpowie?
— Bóg jest jedyny w niebie i na ziemi.
— Czego mamy dwoje — któż mi odpowie?
— Mamy dwie tablice z przykazaniami.
— Czego mamy troje — któż mi odpowie?
— Mamy trzech patrjarchów.
— Czego mamy czworo — któż mi odpowie?
— Mamy cztery pramatki.
— Czego mamy pięcioro — któż mi odpowie?
— Z pięciu ksiąg składa się Pięcioksiąg,

חֲמִשָּׁה מִי יוֹדֵעַ · חֲמִשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ · חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה · אַרְבַּע אִמָּהוֹת · שְׁלֹשָׁה אָבוֹת · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

שִׁשָּׁה מִי יוֹדֵעַ · שִׁשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ · שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה · חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה · אַרְבַּע אִמָּהוֹת · שְׁלֹשָׁה אָבוֹת · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

שִׁבְעָה מִי יוֹדֵעַ · שִׁבְעָה אֲנִי יוֹדֵעַ · שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא · שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה · חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה · אַרְבַּע אִמָּהוֹת · שְׁלֹשָׁה אָבוֹת · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

שְׁמוֹנָה מִי יוֹדֵעַ · שְׁמוֹנָה אֲנִי יוֹדֵעַ · שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה · שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא · שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה · חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה · אַרְבַּע אִמָּהוֹת · שְׁלֹשָׁה אָבוֹת · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃

תִּשְׁעָה מִי יוֹדֵעַ · תִּשְׁעָה אֲנִי יוֹדֵעַ · תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה · שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה · שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא · שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה ·

W tej samej formie następuje wyliczenie s z ś c i u ksiąg Miszny, s i e d m i u dni tygodnia, o ś m i u dni, poprzedzających akt obrzezania, d z i e w i ę c i u miesięcy dojrzewania nasienia, d z i e s i ę c i o r g a

חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה · אַרְבַּע אִמָּהוֹת · שְׁלֹשָׁה אָבוֹת · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

עֲשָׂרָה מִי יוֹדֵעַ · עֲשָׂרָה אֲנִי יוֹדֵעַ · עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא · תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה · שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה · שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא · שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה · חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה · אַרְבַּע אִמָּהוֹת · שְׁלֹשָׁה אָבוֹת · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

אַחַד עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ · אַחַד עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ · אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא · עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא · תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה · שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה · שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא · שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה · חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה · אַרְבַּע אִמָּהוֹת · שְׁלֹשָׁה אָבוֹת · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁנֵים עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ · שְׁנֵים עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ · שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא · אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא · עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא · תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה · שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה · שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא · שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה · חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה · אַרְבַּע אִמָּהוֹת · שְׁלֹשָׁה אָבוֹת · שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית · אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

---

przykazań, **j e d e n a s t u** gwiazd, które Józef widział we śnie, **d w u n a s t u** szczepów Izraela i **t r z y n a s t u** przymiotów Boga.

שְׁלשָׁה עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ. שְׁלשָׁה עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלשָׁה
עָשָׂר מִדַּיָא. שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא.
עֲשָׂרָה דִבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה.
שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי
תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית.
אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

חַד

חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא.

דְּזַבִּין אַבָּא

בִּתְרֵי זוּזֵי

חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא:

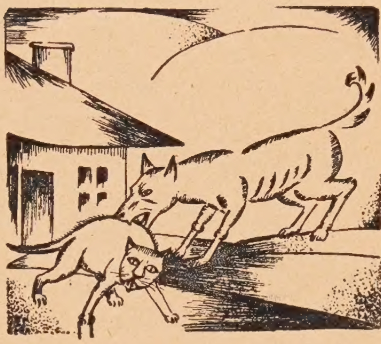
Jagniątko, jagniątko!

Dnia jednego za dwie zuze
Ojciec jagnię kupił duże;

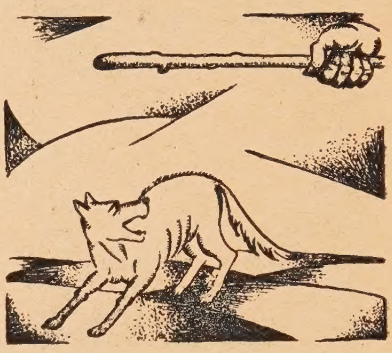

וַאֲתָא שׁוּנְרָא
וְאָכְלָה לְגַדְיָא.
דְזַבִּין אַבָּא
בִּתְרֵי זוּזֵי.
חַד גַּדְיָא· חַד גַּדְיָא:

וַאֲתָא כַלְבָּא·
וְנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא·
דְאָכְלָה לְגַדְיָא·
דְזַבִּין אַבָּא
בִּתְרֵי זוּזֵי.
חַד גַּדְיָא· חַד גַּדְיָא:

Ale kot chytry, złością rozjuszony,
Pożarł jagniątko, schwyciwszy je w szpony;
Pies, tknięty krzywdą, w swym gniewie się miota,
A chcąc się zemścić, szarpie, gryzie kota.

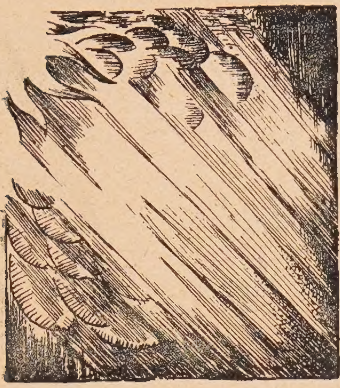

וְאָתָא חוּטְרָא.
וְהִכָּה לְכַלְבָּא.
דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא.
דְּאָכְלָה לְגַדְיָא.
דְּזַבִּין אַבָּא
בִּתְרֵי זוּזֵי.
חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא:

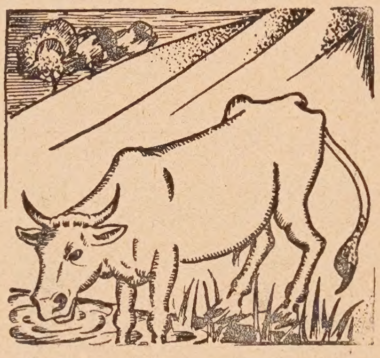
וְאָתָא נוּרָא.
וְשָׂרַף לְחוּטְרָא.
דְּהִכָּא לְכַלְבָּא.
דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא.
דְּאָכְלָה לְגַדְיָא.
דְּזַבִּין אַבָּא
בִּתְרֵי זוּזֵי:
חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא.

Kij się ujmując za zranionym kotem,
Na psa się rzucił, ochłostał go potem.
Szereg obrońców przedłuża się dalej:
Przychodzi ogień, pożera kij, pali.

וַאֲתָא מַיָּא.
וְכָבָה לְנוּרָא.
דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא.
דְּהִכָּה לְכַלְבָּא.
דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא.
דְּאָכְלָה לְגַדְיָא.
דְּזַבִּין אַבָּא
בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא:

וַאֲתָא תוֹרָא.
וְשָׁתָא לְמַיָּא.
דְּכָבָה לְנוּרָא.
דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא.
דְּהִכָּא לְכַלְבָּא.
דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא.
דְּאָכְלָה לְגַדְיָא.

דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא:

Nie uszło kary to kija spalenie:
Spłynęła woda, zgasiła płomienie.
Wół w życzliwości dla płomieni bratnich,
Wychlipał wodę do kropli ostatnich.

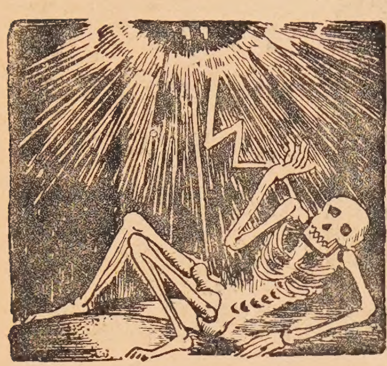
וְאָתָא הַשּׁוֹחֵט·
וְשָׁחַט לְתוֹרָא·
דְּשָׁתָא לְמַיָּא·
דְּכָבָה לְנוּרָא·
דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא·
דְּהִכָּה לְכַלְבָּא·
דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא
דְּאָכְלָה לְגַדְיָא·דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי·חַד גַּדְיָא·חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא מַלְאַךְ הַמָּוֶת·
וְשָׁחַט לְשׁוֹחֵט·
דְּשָׁחַט לְתוֹרָא·
דְּשָׁתָא לְמַיָּא·
דְּכָבָה לְנוּרָא·
דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא·
דְּהִכָּה לְכַלְבָּא·
דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא

דְּאָכְלָה לְגַדְיָא·דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי·חַד גַּדְיָא·חַד גַּדְיָא:

Wielka to zdaniem rzeźnika wina,
Chwyta więc wołu, zaraz go zarzyna;
Anioła śmierci duch zemsty przenika,
Na odwet tedy zabija rzeźnika·
Co nagle wtrącił rzeźnika do dołu
Za to, że mściwie zamordował wołu,

וְאָתָא הַקָּדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא.
וְשָׁחַט לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת
דְּשָׁחַט לְשׁוֹחֵט
דְּשָׁחַט לְתוֹרָא.
דְּשָׁתָה לְמַיָּא.
דְּכָבָה לְנוּרָא.
דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא.
דְּהִכָּה לְכַלְבָּא. דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאָכְלָה
לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.
חַד גַּדְיָא. חַד גַּדְיָא:

Gdy to zniszczenie stało się dokoła,
Bóg Święty, śmierci zniweczył anioła,
Który tem zrządził nadzwyczajną szkodę
Że calusieńką wychlipał wodę,
Co ugasiła za to ognia żary,
Że znów rozstrzaskała kij stary,
Który psa obił, co za to pogryzł kota,
Że zszarpać jagnię wzięła go ochota.

Ramzes II

Tło hsitoryczne święta Pesach

W Biblji znajdujemy następujący opis wypadków, które poprzedziły zdarzenia, związane z powstawaniem święta Pesach.

„Liczba potomków Jakóba wynosiła siedemdziesiąt. A synowie Izraela mnożyli się bardzo szybko i rozrastali się w potęgę tak, że zapełnili cały kraj. Wówczas zapanował nad Egiptem nowy król, któremu nie były znane czyny Józefa. I przemówił on do ludu swego: Popatrzcie jak wielką jest liczba synów Izraela i w jaką się rozrośli potęgę. Nuże, poszukajmy jakichś środków zaradczych przeciwko nim. Jeśli się bowiem i nadal będą tak mnożyli, zaś w międzyczasie wybuchnie w kraju wojna, wówczas staną po stronie naszych nieprzyjaciół, stoczą z nami walki, a później opuszczą Egipt".

„Tak więc ustanowił nad Żydami strażników, aby ich dręczyli. I wybudowali oni dla Faraona miasta warowne Pitom i Ramzes".

Nowy król egipski, „któremu nie były znane czyny Józefa", to znany nam z historji starożytnej faraon Ramzes II-gi — władca srogi i okrutny. Trzeci z pośród faraonów, którzy dręczyli naszych praojców w Egipcie ciężkiemi pracami, a zarazem autor krwawego rozporządzenia, na mocy którego „każdy nowonarodzony syn miał zostać wrzucony do rzeki". Od czasów panowania owego władcy, zwanego przez historyków również Ramzesem Wielkim, albo Sezastrysem Wielkim, upłynęło około 3400 lat. Przydomek „Wielki" przyznała mu historja za liczne dobrodziejstwa, któremi się przysłużył własnemu narodowi, podczas swego długiego panowania.

Ojciec Ramzesa — Setos I. — nazwał syna „Miamon", to znaczy: ulubieniec boga Amona. Ramzes Wielki panował przez 66 lat, gdyż jako dziecko został wybrany królem, a władzę sprawował za niego jego ojciec Setos, który się sam nie wywodził z rodu królewskiego. Ramzes odznaczał się niebywałem męstwem i umiał sobie również pozyskać dla swych poczynań wojennych lud egipski różnemi dobrodziejstwami, jakie mu wyświadczał. Wkrótce też zasłynął z męstwa, a dzięki niebywałej waleczności swych wojsk, rozszerzył znacznie granice państwa egipskiego. Bohaterstwo wielkiego władcy opiewali współcześni poeci egipscy, a jeden z takich poematów zachował się i do naszych czasów. Wykopaliska z czasów Ramzesa II świadczą o tem, że dzielny ten faraon był

Głowa mumji Ramzesa.

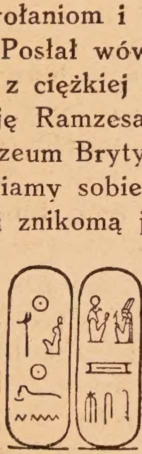
również miłośnikiem kultury. Znaleziono między innemi ogromny gmach ze świętemi księgozbiorami, a na drzwiach, prowadzących do wnętrza tej „bibljoteki", znajdował się napis: „Lekarstwo dla duszy". W dolnym Egipcie wybudował on potężny gród, który nazwał swojem imieniem: „Ramzes". Przy budowie tego miasta zatrudniał niewolników — Hebrejczyków, gdyż, stosownie do swego zwyczaju, używał do ciężkich prac tylko pokonanych ludów, natomiast Egipcjanie pełnili służbę w armji, albo w pałacu królewskim. Ramzes Wielki rozszerzył także sieć kanalizacyjną Nilu, która miała na celu regulację wylewów tej rzeki, będących

dla Egiptu prawdziwem błogosławieństwem Bożem, czyniąc zeń „krainę mlekiem i miodem płynącą". On też pierwszy połączył kanałem Nil z Morzem Czerwonem, tworząc w ten sposób zaczątek dzisiejszego potężnego kanału Sueskiego. Wszystkie te prace wykonywały setki tysięcy niewolników, których okrutny władca zmuszał do najcięższych robót. Między tymi nieszczęśliwymi, byli również praojcowie nasi, którzy się uginali pod ciężarem egipskiego jarzma.

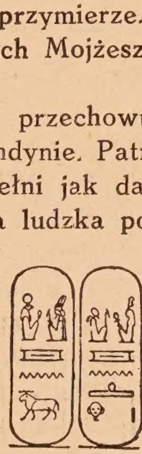
Po śmierci Ramzesa Wielkiego zasiadł na tronie faraonów jego syn Menefte, liczący zaledwie lat trzynaście. O nim to czytamy w Biblji: „Zdarzyło się, że wśród tego długiego okresu niewoli zmarł jeden z królów egipskich (Ramzes II). (Zaś pod panowaniem jego następcy Menefty) uginali się synowie Izraela pod ciężarem jarzma, zawodząc głośno. I dotarły do stóp tronu Bożego jęki, które się wydobywały z ich ciemiężonych ciał. A Wiekuisty dał posłuch ich bolesnym wołaniom i wspomniał przymierze..".. (Exodus. Cap.: I.) Posłał wówczas do nich Mojżesza, aby ich wyzwolił z ciężkiej niewoli.

Mumję Ramzesa Wielkiego przechowuje po dziś dzień Muzeum Brytyjskie w Londynie. Patrząc na nią, uświadamiamy sobie w całej pełni jak dalece przemijającą i znikomą jest wszelka ludzka potęga

Pieczęć

חותמו
של
רעמסס

Ramzesa

